Íå ïàê³äàéöå æ ìîâû íàøàé áåëàðóñêàé, êàá íå ¢ì¸ðë³!
ÔÐÀÍÖ²ØÀÊ ÁÀÃÓØÝÂ²×

Ãàçåòà âûõîäç³öü ç ñàêàâ³êà 1990 ãîäà

¹ 1 (1516) 6 ÑÒÓÄÇÅÍß 2021 ã.

Àïîñòàëüñê³ì àäì³í³ñòðàòàðàì Ìåíñêà-Ìàã³ë¸¢ñêàé àðõ³äûÿöýç³³ ïðûçíà÷àíû á³ñêóï Êàç³ì³ð Âÿë³êàñåëüö

3 ñòóäçåíÿ 2021 ã., ó äçåíü 75-ãîääçÿ Ì³òðàïàë³òà Òàäýâóøà Êàíäðóñåâ³÷à, Ïàïà Ðûìñê³ Ôðàíö³øàê ïðûíÿ¢ ÿãî àäñòà¢êó. Ê³ðà¢í³öòâà Ìåíñêà-Ìàã³ë¸¢ñêàé àðõ³äûÿöýç³³ ïàêóëü øòî ïåðàõîäç³öü äà Ãåíåðàëüíàãà â³êàðûÿ Ï³íñêàé Ðûìñêà-êàòàë³öêàé åïàðõ³³, á³ñêóïà Êàç³ì³ðà Âåë³êàñåëüöà - ¸í ïðûçíà÷àíû Àïîñòàëüñê³ì àäì³í³ñòðàòàðàì àðõ³äûÿöýç³³.

Êàç³ì³ð Âåë³êàñåëüö íàðàäç³¢ñÿ 5 òðà¢íÿ 1945 ã. ó â¸ñöû Ñòàðàâîëÿ Ïðóæàíñêàãà ðà¸íà öÿïåðàøíÿé Áðýñöåéñêàé âîáëàñö³ ¢ ñÿì'³ ñÿëÿí. Óæî ¢ 1948 ã. ïàðàô³ÿëüíû êàñö¸ë òóò çà÷ûí³ë³, ñâÿòàðà àðûøòàâàë³. Àëå äçÿêóþ÷û ãëûáîêàé âåðû áàöüê³¢, Êàç³ì³ð ç äçÿö³íñòâà áû¢ ïðûâó÷àíû äà ìàë³òâû. Äà ïåðøàé ñïîâåäç³ ³ ñâ. Êàìóí³³ õëîï÷ûêà ðûõòàâà¢ áàöüêà. ² ¢ 10-ãàäîâûì óçðîñöå äàâ¸ç ÿãî íà ðîâàðû ¢ áë³æýéøû êàñö¸ë ó Êîáðûí - ãýòà 60 êì ó àäç³í áîê. Êàç³ì³ð Âåë³êàñåëüö ïàìÿòàå, ÿê ó äçâå ãàäç³íû íî÷û áàöüêà ïàñàäç³¢ ÿãî ïîáà÷ íà ðîâàð, äà 8 ðàí³öû ÿíû áûë³ ¢ Êîáðûíå. Òàì ñâÿòàð ïðûíÿ¢ ³ñïîâåäü ó Êàç³ì³ðà, äàïóñö³¢ ÿãî äà ïåðøàé ñïîâåäç³ ³ Êàìóí³³. Íàçàä äàäîìó - òàêñàìà 60 ê³ëàìåòðà¢ íà ðîâàðû.

Ñÿì'ÿ ñëóõàëà ïà ðàäûâ¸ ñâ. ²ìøó íà ïîëüñêàé ìîâå. Ó þíàöòâå Êàç³ì³ð âûâó÷û¢ íà ïàìÿöü Ë³òàí³þ äà Íàéñâÿöåéøàé Ïàííû Ìàðû³. ², êàë³ ÿãî ïðûçâàë³ ¢ âîéñêà, ÷ûòà¢ ÿå øòîäíÿ: êàë³ çàñö³ëà¢ ëîæàê ðàí³öàé ö³ êàë³ êëà¢ñÿ ñïàöü ïàñëÿ àäáîþ. Êîæíóþ íÿäçåëþ çàìåñò Ý¢õàðûñòû³ ìàë³¢ñÿ íà Ðóæàíöû.

Ïàñëÿ âîéñêà ¸í àäïðàâ³¢ñÿ ïðàöàâàöü íà áóäî¢ëþ ¢ Â³ëüíþ. Òàì æà ïàçíà¸ì³¢ñÿ ç áðàòàì³-äàì³í³êàíöàì³, ó äàëåéøûì ïðûí¸ñ ó îðäýíå ïåðøûÿ ìàíàñê³ÿ øëþáû. Òðû ãàäû ¢ëàäû íå äàâàë³ Êàç³ì³ðó ìàã÷ûìàñöü ïàñòóï³öü ó Ðûæñêóþ ñåì³íàðûþ. Âÿðíó¢øûñÿ ¢ ÁÑÑÐ ó êàíñï³ðàöûþ ¸í ðûõòàâà¢ñÿ äà ïàñòóïëåííÿ. Äâîé÷û åçäç³¢ ó Ìàñêâó ç ïðîñüáàé äàçâîëó ïàñòóï³öü ó ñåì³íàðûþ. Ó âûí³êó äàìîãñÿ ãýòàãà äàçâîëó ³ ¢ 1981 ã. áû¢ ïðûíÿòû ¢ Ðûæñêóþ ñåì³íàðûþ àäðàçó íà òðýö³ êóðñ.

Àäðàçó ïàñëÿ çàêàí÷ýííÿ ñåì³íàðû³ ñâÿòàð àáñëóãî¢âà¢ ïÿöü ïàðàô³é - ãýòà çíà÷ûöü, øòî ¢ íÿäçåëþ òðýáà áûëî ñëóæûöü ïÿöü ñâ. ²ìøà¢. Ö³êàâà, øòî ãýòûÿ ïàðàô³³ áûë³ ¢ ïàìåæíûõ â¸ñêàõ ³ ìÿñòý÷êàõ Áåðàñöåéø÷ûíû, Ãàðàäçåíø÷ûíû ³ Ìåíø÷ûíû. Àò ðûìë³âàåööà, øòî çàäç³í äçåíü ¸í áûâà¢ àäðàçó ¢ òðîõ àáëàñöÿõ. Àêðàìÿ ïàñòûðñêàãà ñëóæýííÿ, çàéìà¢ñÿ ðýñòà¢ðàöûÿé ³ ðàìîíòàì ñâÿòûíÿ¢. Ó öýëûì, àäêðû¢ àáî àäíàâ³¢ ïðàöó êàëÿ äçåñÿö³ ïàðàô³é.

Ó 1992 ã. Êàç³ì³ðà Âåë³êàñåëüöà ïðûçíà÷ûë³ Ãåíåðàëüíûì â³êàðûåì Ï³íñêàé äûÿöýç³³, ó 1999 ã. àòðûìà¢ á³ñêóïñêóþ ñàêðó.

Ïàâîäëå nn.by.

Þðêà Ãîëóá

Çàç³ìàê

Íàëåòàâà çâî÷û¢ ë³ñòàâàåé,
Íàïðààâà çðóøûööà ïàç¸ìêà.
Çà ãàé çàøû¢ñÿ ñàëàâåé,
I ãëîòêó äðàöü àäòóëü íÿ¸ìêà.

Ç êàìîðû ïîëüíûÿ äàðû
Êàëÿäíà áóäóöü ïàõâàë¸íû.
Äàðýìíà ¢ ïðûêàçüû äóðíû –
Íå ñëààáê³ ïàäóìàì âàë¸íàê.

Ç ïàëóäíÿ äçåíü ïàéøî¢ íà çíîñ:
Øûõóå âå÷àðàì ïàãðýööà,
I íàö³ðàå æîðñòêà íîñ
Òóòýéøû äóõ ýï³êóðýéöó.

Çàòóë³öü ïîöåìêàì ëàçíÿê
Ó øàë³ê äî¢ãóþ àáëîãó,
À øêàë³ê çãîíû ðàñê³ëàöü
Êàáûëêó ïîæàäó áûëîãà.

Ìà¢÷îê ïàðàô³ÿ çàâåé:
×àêàþöü ñíåæíÿ-àðõ³ðýÿ.
À òîé äà ïîñòó ïðûçàâå –
I õòî íÿäóæ – ïåðàõâàðýå.

Ðó÷àé ïàä ë¸äàì

Çàìêíóë³ ãîëàñ ðó÷à³,
Êàá ¸í çàâåé íå áóäàðàæû¢
Í³ òûõ – çàøêë¸íûõ ó ãà³,
Í³ òûõ – ç äðûìîòíûì êàìóôëÿæàì.

Ç³ìà íàâåñ³ëà ðàñêëàä,
À ¢ ³ì äàë³ã³ – íå ïà òýìå.

²ðäçåþöü âîäàë³ñê³ Êàëÿä,
ßê êðàñíàï¸ðû íà ïàòýë³.

Íà êðóãëàãðóäûõ ñíåã³ðàõ
Øóãàë àá¢þöà – ³ íÿàäðàõ
ßíû íàðà³ööà ãàðàõ,
À ¢âåñü ãàðîô óáà¢ íà äðûá.

I íà äçÿäç³íû ëÿ ÄýÊà
Àáîí¢êà ãðààå, ÿê ãà¸¢êà.
Àõðûñöÿöü æàðòû ì³íàêà,
Íå çë³÷ûöü êâåòàê øàëÿíî¢êà.

Äû ¢ñå íàöåøûìñÿ íà¢ðàä:
Ö³øêî³ ñìóòêà ¢ ñóâîé çàãîðíå,
Êàë³ òû ¢ ðàäàñö³ íå ðàä,
I äçåñü ðó÷àé çàæàë³¢ ãîðëà.

Ïàñëóõàé ñàì ïåðàä óñ³ì:
Çà áðàìàé
ñêðóøíàãà êðûøòàëþ,
ßê ¸í ïàä ñïîäàì çáåãëûõ ç³ì
Ãó÷ûöü ó øîëàõó ³ øàëå.

Ïåðøû ñíåã ó ãîðàäçå

Çàâ³ñíó¢ ñíåã
Íàä òðàòóàðàì.
Ñâÿòëåë³ ¢ñå –
Â³äíî ïà òâàðàõ.

À ñíåã íå ñòà¢
Ç ê³¸ñêàì ïîáà÷,
À øëÿõ ïðàñòà¢
Ó øýðû ïîáûò.

Ãàðíó¢ñÿ ñàì
Äà äðý¢ ³ âîêàí,
Ñõàâà¢ñÿ òàì
Àä çëîãà âîêà.

I ñòàëà òàê
Òàäû ïðàçðûñòà,
Í³áû ìàñòàê
Ïàëîòíû õðûñö³ö.

À ñíåã ïàí¸ñ
Ñÿáå ïàä äàõ³.
Òàê³ ¢æî ë¸ñ:
Ç çÿìë³ ïàäàöü.

Âûéøà¢ "Âåðàñåíü" ¹ 23!

Âûéøà¢ ç äðóêó ÷àðãîâû, 23 ïà ë³êó, íóìàð ë³òàðàòóðíà-ìàñòàöêàãà ÷àñîï³ñà "Âåðàñåíü".

Ïàýç³ÿ ¢ âûäàíí³ ïðààñòà¢ëåíà âåðøàì³ Íàòû Ñîëòàí, ßíû Í³ê³ôàðàâàé, Âîëüã³ Øïàêî¢ñêàé, Ö³ìóðà Áóéêî, Íàñòû Êóäàñàâàé, Àíàòîëÿ Äýá³øà ³ ²âàíà Êàðýíäû. Äðóêóåööà ïàýìà Ñÿðãåÿ Çàêîíí³êàâà "Õàðàñòâî". Ðàçäçåë "Ïðîçà" ñêëàäàþöü àïàâÿäàíí³ Óëüÿíû Çÿòê³íàé ³ Ñÿðãåÿ Êàëåíäû, à òàêñàìà "äðàáí³öû" ß¢ãåíà Ìàðòûíîâ³÷à.

Ó ðàçäçåëå "Ïåðàêëàäû" çìåø÷àíû âåðøû ñ¸ëåòíÿé ëà¢ðýàòê³ Íîáåëå¢ñêàé ïðýì³³ Ëó³çû Ãëþê ó ïåðàêëàäçå Íàòàë³³ Ðóñåöêàé. Ðàçäçåë "Êðûòûêà" ïà÷ûíàåööà ïàëåì³÷íûì àðòûêóëàì ²ðûíû Õàäàðýíê³ "Ïóñòàÿ ÷óìà çàìåñò âåòðàçÿ…". Ïðà âûñîêàå ³ í³çêàå, ïðà ÷àñîâàå ³ âå÷íàå, ïðà ôîðìó ³ çìåñò ³ ïðà øìàò ÷àãî ³íøàãà - ãóòàðêà Ýäóàðäà Àêóë³íà ç òàëåíàâ³òàé ïàýòêàé ³ ìàñòà÷êàé Êàöÿðûíàé Ìàñÿ. Æûöö¸âû ³ òâîð÷û øëÿõ Àíàòîëÿ Ñûñà àíàë³çóå ¢ ñâà³ì àðòûêóëå "ß òàê³ - ÿê³ ¸ñöü…" Âàëÿíö³íà ßê³ìîâ³÷. Çãàäêàì³ ïðà Ïÿòðà Âàñþ÷ýíêó äçåëÿööà Íàòàëëÿ Ëûñîâà, ²ðûíà Áóðäçÿë¸âà, Ìàðûÿ Äóáðî¢ñêàÿ ³ Àêñàíà Ñïðûí÷àí. Ýäóàðäà Äóáÿíåöêàãà ¢ñïàì³íàþöü ßíà Áóäîâ³÷ ³ Ãàë³íà Äóáÿíåöêàÿ. Çàõîïëåíàé ëåêöûÿé áåëàðóñêàãà ïàýòà Àëåñÿ Ñó÷êà àäêðûâàå ¢ ñâà³ì àðòûêóëå Ñÿðãåé ×ûãðûí. Óðàæàííÿì³ àä ïàýòû÷íàé êí³ã³ Êàöÿðûíû Ìàñÿ "Áåëàíî÷" äçåë³ööà ç ÷ûòà÷àì³ Âàñ³ëü Æóêîâ³÷. Êàðîòê³ àãëÿä òâîð÷àñö³ Ì³õàñÿ Ðóäêî¢ñêàãà, Ì³êîëû Êóïðýåâà, Àëåñÿ Êàìîöêàãà ³ Ëåàí³äà Ãàëóáîâ³÷à ðîá³öü Àëåñü Àðêóø. Òâîð÷ûÿ Íþàíñû íîâàé êí³ã³ Ì³êîëû Ã³ëåâ³÷à ðàçãëÿäàå ¢ ñâà¸é ðýöýíç³³ Àíàòîëü Òðàô³ì÷ûê.

Ìàñòàöêàå àôàðìëåííå ³ âîêëàäêó íóìàðà ïàäðûõòàâàëà Âàëåðûÿ Ïðàñëàâà. ²ëþñòðàöû³ Êàöÿðûíû Ìàñÿ.

Ïûòàéöå "Âåðàñåíü" ¹ 23 íà ñÿäç³áå ÒÁÌ (Ðóìÿíöàâà,13). ×ûòàéöå "Âåðàñåíü" íà ñàéöå: Kamunikat.org. Äàñûëàéöå ñâàå òâîðû ¢ "Âåðàñåíü" íà àäðàñ: verasenchas@gmail.com.

pawet.net

Áåëàðóñêі³ íàðîäíû êàëÿíäàð íà 2021 ãîä

Народны каляндар - гэта фальклорны каляндар, у якім захаваны прыродна-краналагічныя веды народа. У яго аснове хранонімы, якія зафіксаваны ў вуснай народнай творчасці беларусаў.

Сістэматызаваны беларускі народны каляндар у сукупнасці з вялікодна-валачобнымі песнямі, якія ў строгай храналагічнай паслядоўнасці апісваюць традыцыйныя прысвяткі і святы, у тым ліку тыя, што закансерваваліся ў непараўнальных паэтычных узорах як Навагоддзі/Навалецці, з'яўляецца нашым шэдэўрам і фенаменальнай з'явай сусветнай нематэрыяльнай культуры.

У народным календары на 2021 год прадстаўлены асноўныя святы і прысвяткі з кароткімі тлумачэннямі, прыкметамі, прымаўкамі, урыўкамі з валачобных песень і г. д. Дні (хранонімы), якія адзначаюць беларусы-католікі, выдзелены курсівам. Зорачкай // пазначаны святы "рухомай" царкоўнай пасхаліі.*

У наступным, 2022-м, годзе па каталіцкай пасхаліі Вялікдзень (Пасха) - 17 красавіка, а па праваслаўнай - 24 красавіка.

*Умоўныя абазначэнні: **ï** - панядзелак, **à** - аўторак, **ñ** - серада, ÷ - чацвер, **ï ò** - пятніца, **ñá** - субота, **í** - нядзеля. Больш падрабязна пра значэнне хранонімаў календара можна прачытаць у нашых кнігах "Беларускі народны каляндар" (Мінск, 1993, 2002) і інш.*

Ñòóäçåíü

1. ïò. Íîâû ãîä. ÂÊË ïåðåéøëî íà ñòóäçåíüñêі³ ñòûëü ó 1550 ã, Ðàñ³ÿ - ó 1700 ã.

6. ñ. Ïåðøàÿ, Ïîñíàÿ êóõíÿ. Ïåðàâêëÿäíàÿ âÿ÷ýðà. *Які дзень, такі і год.* ***Áîãàç'ÿ¢ëåíí, Òðû Êàðàë³.*** Êàòîë³ê³ ïðàâîäç³ë³ ìàñêàâàíû àáðàä "Òðû êàðàë³", àáî "Ãýðîãû".

7. ÷. Ðàñòâî Õðûñòîâà. Ïà÷àòàê Êàëÿä. *"Ой, Калядачкі, бліны-ладачкі…".* Êàëÿäàâàë³. Íàñ³ë³ "çàÿçäó". Ïàêàçâàë³ áàòëåéê. Íà Êàëÿäû ïðàâîäç³ë³ ³ãðûø÷û ("âàäç³ë³ êàçó", "æàí³ë³ Öýðýø êó", "ïÿê³ êàòà", ãóëÿë³ ¢ "ßø÷óðà" ³³íø.).

9. ñá. Ñöÿïàí. Äçåíü íàéì óñëóã, áàòðàêî¢ ó ì³íóëûì. *"На святога Сцяпана вышэй слуга за пана".*

13. ñ. Ø÷îäðàÿ êóòÿ. Ïà÷àòàê **Ø÷îäðàãàòûäíÿ**. *"Мароз, хадзі куццю есці".*

14. ÷. Âàñ³ëëå. Íîâû ãîä ïà ïðàâàñëàâ¢íûì êàëåíäàðû. *"Сею, сею пасяваю, з Новым годам вас вітаю".*

18. ï. Òðýöÿÿ, Ãàëîãíàÿ, Âàäàïîñíàÿ êóòÿ. Àïîøí³ÿ äí³ Êàëÿä. *"Каляда ад'язджае".*

19. à. Âàäîðûø÷à (Êø÷ýííå). *"Святое Кшчэнне ваду ксціла…, свет ачысціла і ваду наверх пусціла", "На Вадохрышча завіруха - на Вялікдзень таксама".*

20. ñ. Ïðûâàäîðûø÷à - çàêàí÷ýííå Êàëÿä. Ïà÷àòàê **Ìàëîé âÿñåëûí³öû** (äà ïîñòó).

24. í. *Àêñ³íÿ.* *"Аксіння дарогу перамяце, а корм падмяце".* **Ôÿäí.** *"На Фядоса цёпла".*

25. ï. Òàöÿÿíà. Ñâÿòà ñòóäýíòà¢. ***Ïâåë.*** *"Вее вецер - будзе вайна".*

31. í. Àïàíàñ, Ãóñ³íàå ñâÿòà. Ñâÿòà ñâîéñêàé æûâ¸ûë. *"Хавай нос у апанасаўскі мароз".*

Ëþòû

1. ï. ²*ãíàò.* *"На Святога Ігната зіма багата".*

2. à. *Ãðàí³öû, Ñòðý÷àííå.* *"Калі на Грамніцы нап'ецца певень вадзіцы, то на Юр'я наесца вол травіцы", "Грамніца - хлебу палавіца".*

5. ïò. *Àãàòà.* Êàðîâ³íà ñâÿòà. *"Хлеб і соль святой Агаты не пусціць бяды да хаты".*

6. ñá. *Äàðîòà.* *"На Дароце высахнуць хусты на плоце".* **Ïà¢ç³ì³öà Àêñ³ííÿ.** *"На Аксінні мяце".*

11. ÷. ²*ãíàò.* *"Ігнат Грамніцам рад".*

12. ïò. *Ñòðý÷àíüñê³ÿ Äçÿäû.

14. í. *Âäëÿíö³í.* Ñâÿòà çàêàõâíûõ. **Òðûôàí.** *"На Трыфана зорна - вясна позняя".*

15. ï. Ãðàí³öû, Ñòðý÷àííå. *"Зіма з летам сустракалася, пра здароўейка пыталася". "На Грамніцы - палавіна зіміцы".*

17. ñ. *Ñåðäàà Ïàïÿëüòâàÿ (ïà÷. Âÿë³êàãà ïîñòó ¢ êàòîë³êà¢, äà 3.04).

18. ÷. Àâàòà. Êàðîâ³íà ñâÿòà.

24. ñ. *Ìàöåé.* *"На Мацея дарога пацее", "На Мацея адліга - будзе мароз".* **Óëàññ.** Ñâÿòà æûâ¸ûë. *"Аўлас на сыры лас".*

26. ïò. Ôàö³íÿ. Çàñòóï³íöà àä õâàðîá (ë³õàì³íàê, òðàñòû ³³íø.).

Ñàêàâ³ê

1. ï. Ï㷳íàòà ***Ï㳳íàëüíàãà, Äçåääâàãà òûäíÿ.***

4. ÷. *Êàç³ì³ð.* *"Святы Казімір дровы сякець і ў клад кладзець".*

5. ïò. * Äçåääâà ïÿò³öà.

6. ñá. * Ï㳳íàëü³öà. Êàíåö Ïã³íàëüíàãà òûäíÿ. *Калі "вея" ў нядзелю, то авёс трэба сеяць на 9-м тыдні, калі ў панядзелак - то на 8-м, калі ў сераду ці чацвер - то пакідалі "дзесяцінкі дзве".*

8. ï. *Ðàáû ôûäçåíü, Âÿñåëü³öà, Ðàçâ³òàëüíû, Ñûðàïóñû, Ìàñëå³÷íû òûäçåíü. Òûäçåíü ïåðàä Ìàñëå³öàé. *Які добры дзень на Масленым тыдні, у той дзень ад Іллі сеялі лён.* Äçÿ¢÷àòû âåøàë³ "êàëîâê³" íåæàíàòû õëîïöà. ***Äçåíü ñóñòðý÷û** íà Ìàñëå³íûì òûäí³.

9. à. *Çàëÿöàííå íà Ìàñëåíûì òûäí³. ***ßíêà, Ïà¢ðàöàííå.*** *Мядзведзь паварочваецца ў бярлозе на другі бо*ê.

10. ñ. *Êûñàÿ ñåðàäà. Ïðàòàë³íû-çàëûñ³íû.

11. ÷. *Áëàê³òíû ÷àöâåð. Òóì³àíâû äçåíü. ***Ôðûâû, Òëóñòû ÷àöâåð, Âàëîñû, Âàëîññÿ.** Ñâÿòà ïàíàà¡íå" êàðî¢.

28. í. *Âåðáíàÿ (Ïàëüì îâàÿ) íÿäçåëÿ. *"Вярба б'е, не я б'ю".*

29. ï. *Ï㷳íàòà **Õðàñòîâàãà òûäíÿ**. Ïÿêë³ "õðàñòû". Çàñå¢ê³. Àáðàä "æàí³öúáû êîì³íà".

30. à. Àëÿêñåé Ö¸ïëû. Äçåíü ðûáàëîâà. *"На Цёплага Аляксея рыба ідзе на нераст, карова на верас, а бортнік на хвою".*

Êðàñàâ³ê

1. ñ. Äàð'ÿ Âÿñåíÿÿ. Àáåâëüâàë³ ïàëîòíû.

4. í. *ÂßË²ÊÄÇÅÍÜ ó êàòîë³êà¢.

5. ï. *Àðûíà.* *"На Арыну сей капусту ў расадніках".*

6. à. Êàì àåäç³öà. Ñâÿòà ì ÿäçâåäçÿ. **Áëàãàâåñ³ê.** Ïÿêë³ ï³ðàä³ "áóñëàâû ëàïû".

7. ñ. *Ñåðäàäàïîñöà. Âû ïÿêàë³ "õðàñòöû". **Áëàãàâåø÷àííå.** *"Благавешчанне без ластавак - халоднае лета".* Àáðàä "Ñòðàëà".

8. ÷. Áëàãóñòà. *"На Благусту сей капусту".*

9. ïò. Ìàòðîíà. *"На Матрону шчупак хвастом лёд разбівае".*

12. ï. Ï㷳íàòà* **Ïàõâàëüíàãà òûäíÿ**. *"Дзікая качка яйцом пахваліцца".*

14. ñ. Ïðàáóäæýííå õàò³êà. Ó ãýòû äçåíü õëóñ³ë³, êàá çàáëûâàöü õàò³êà. *"Апрэль - нікому не вер".* **Ìàð'ÿ.** Êàë³¢ ÿñíóþ íî÷ ïðûáûâàëà âàäà, òî ñóõà áóäçå¢ æí³âî íà õëåáíé í³âå.

15. ÷. Ïàë³êàðï. *"Пачатак бясхлебіцы".*

16. ïò. * Ïàõâàëüíàÿ ïÿòí³öà. Ì ûöó¸ äçåæàê. **Ì ³ê³òà.** *"Калі на Мікіту крыгаход, то няма ні клёву, ні лову рыбаловам".*

17. ñá. * Ïàõâàëüíàÿ ñóáîòà. Íå ãðûì åë³ êðîñíàì³, êàá ãðîì íå ãðûì å¢.

21. ñ. Ðóô. *Руф рушыць снягі.*

23. ïò. Þðû. (Í㷠ãîä ïà çàäûÿêó). *"Першае святца - святы Юр'я", "Як зязюля закукуе за 12 дзён да Юр'я на "голы" лес, то не чакай ураджаю і будзе хварэць жывёла".* ***Âîéöàõ.*** *"Святы Вайцеху выпусціў жаўранка з меху".*

24. ñá. Àí³ï - àõî¢í³ê çóáî¢.

25. í. *Âåðáí³öà. ***Ìàðê.*** *"Дождж на Марка, дык зямля як шкварка".*

26. ï. Ï㷳íàòà ***Áåëàãà, Âÿë³êàãà, òûäíÿ.** ×* ûñòû ïàíÿäçåëàê.* Áÿë³ë³ ³ ì ûë³ ¢ ðàòå.

27. à. *× ûñòû à¢òîðàê. Êàáíà ë þäçåé ³ "ãà¢ÿàî" íå íàïàëà "ïàðøà", òðýáà ¢ñ¸ ì ûöü.

28. ñ. *Äðàâÿíàÿ ñòðàñöü. Ì ûÞöü óñ¸ äðà¢ëÿíàå. **Ïóã.** *"Пуд снег пужне".*

29. ÷. *× ûñòû ÷àöâåð. ²äóöü ó ëàçí þ. Àáðàä ì ûöÿ äçåæê³. **Àðûíà.** *"На Арыну сей капусту на расаду".*

30. ïò. *× ûðâîíàÿ, Âåë³êîäíàÿ, ïÿò³öà. Ñåÿë³ ãàðîõ. **Çíñ³ì** - àõî¢í³ê ï÷îë. **Àíäðûÿíàâà íî÷, Àíäýé.** Íî÷ äçÿâî÷àé âàðàæû ³ ÷àð¢í³öòàâ.

Òðàâåíü

1. ñá. *Âÿë³êàÿ, ×ûðâîíàÿ, ñóáîòà. Ôàðáàâàë³ ÿéê³. Êàíåö Âÿë³êàãà ïîñòó. **Êóçüìà.** *"Май Кузьма з морквінай сустракае, а Пахом з гурком".*

2. í. *ÂßË²ÊÄÇÅÍÜ. *"Хрыстос уваскрос! - Сапраўды ўваскрос!".* Áû¢ Íâûì ãîäàì. *"Першае свята - свята Вялікадня".*

3. ï. Ï㷳öÿã ***Âÿë³êàäíÿ.** *"Першы дзень пірагі маюць, а сярэдні пагуляюць, а апошні дзень выпраўляюць".*

5. ñ. *Ððàäàâàÿ ñåðàä. Ïðàâîäí, Ì ¸ðòâû, òûäçåíü. *"Пайшла зіма да Кіева, а лета нам пакінула".* **Ëÿëüí³ê.** Ñâÿòà Ëÿë³ - äà÷ê³ Ëäàû. *"Благаславі, маці,/ Ой, Лада, маці!/ Вясну заклікаці".*

6. ÷. *ËÞäàâû äçåíü. Ðàíåé ó Â³ëåíñêàé ãóáåðí³ á³ë³³êà÷àë³ ÿéê³ ç ëóáêî¢, ãóøêàë³ñÿ íà àðýëÿõ. ***Âÿë³êàäíå ì¸ðòâû (Íà¢ñê³ Âÿë³êäçåíü, Ì¸ðòâû Âÿë³êäçåíü, Íà¢ñê³ ÷àöâåð).** Äçåíü ïàì³íàííÿ íà ì îâ³ëêàð. Õëî ïöû ³ äçÿ¢÷àòû àáë³âàë³ñÿ âàäîÞ. **Þ ð'å.** Ñâÿòà æûâ¸ûë. *"Як дождж на Юр'я - хлеб будзе і ў дурня".* Àáðàä "Ñòðàëà".

7. ïò. * Ï ðàø÷ýííå. Àáë³âàë³ñÿ âàäîÞ. ***Àë³ñåé.*** *"Прыйшоў Алісей - авёс пасей".* ***Áàáñê³ÿ ðîçáûê³.*** Ñê³ê³ æàí÷û³ êà÷àíå ïàçÿì ë³ äçåëÿ ¢ðàäë³âàñö³.

8. ñá. *Ñ òàí³ñëà¢.* *"Сей лён на Станіслава - вырасце як лава".* **Ìàðê.** *"Дождж на святога Марка - дык зямля, як шкварка".* **ßðûëàâ³öà.** Ñâÿòà ßðûëû.

9. í. * Ï ðàáîâíàÿ íÿäçåëÿ. *"Ідзі, зіма, да Кучава, як ты нам надакучыла".*

10. ï. *Ðàäà¢í³÷íûÿ Äçÿäû.

11. à. *Ðàäà¢í³öà. *"На Радаўніцу да абеду пашуць, па абедзе плачуць, а к вечару скачуць".*

13. ÷. *Óøýñöå. Óíåáà¢øýñöå ïàíà Âçóñà. Ñâÿòà àäëÿäó æûòà. **ßêóá.** *"На Якуба грэе люба".*

14. ïò. Ìàêàðýé. Àáðàäû ëÿ âàäû.

15. ñá. Áàðûñ. Àïÿêóí ïîëÿ³ æûâ¸ûë.

18. à. Àðûíà Ðàñàä³öà. Äçåíüâûñàäæâàíýÿ ðàñàäû ¢ Ï㷳íàñ³ë³.

20. ÷. Àíòí³é. *"На святы Антоній сей авёс для коней, а як удасца, дык і прадасца".*

21. ïò. ²ãàí Âåñíàâû. Àïÿêóí çåì ëÿðîáà. *"На Івана каласок, а на Пятра піражок".*

22. ñá. Ì ³êîëà Âåñí³àâû. Ñâÿòà ïàñòóñ¢. ***Àë¸íà.*** *"Сей лён на Алену, будзе кашуля па калена".*

23. í. *Ñ¸ì óðà, Çÿë¸íûÿ ñâÿò³, Ñâÿòû Äóõ. Ñâÿòà çåëå³. *"На Духа будзе цёпла і суха".* ***Ì ³ðàíñöû.** *"На Міраносця п'яныі бабы цігаюць адна адну за валосця".* **Ç³ëîò.** *"Сей пшаніцу на Зілота, і яна будзе як злота".*

24. ï. Ï㷳íàòà ***Ïåðàïëà¢íàãà, ×ðâ³âàãà, òûäíÿ.** Íå òðýáà ñàäç³öü, áî çàÿâóöü ÷ýðâ³. **Ì àêåé.** *"Мокра на Макея - і лета не прасушыць".* **Ê³ðûëà ³ Ì ÿôîâ.** *Калі дзень мокры - і лета будзе мокрае.*

25. à. Åï³ôàí. *"На Еніфана раніца ў чырвоным каптане, неба з барваю - гарачае лета".*

26. ñ. *Ãðàäàâàÿ, Ïåðàïëà¢íàÿ, ñåðàäà. Çàñöÿðî㳠àä ãðàäó ³ äàæäæó.

27. ÷. Ñ³äàðû. *"Прыйшлі Сідары - прыйшлі і сіверы".*

28. ïò. *Ãðàäàâàíéöû, Ëåäàâ³òû äçåíü (Â³ëåíêàÿ ãóá.). **Ïàõî ì.** *"Святы Пахом павее цяплом". "Сей агуркі на Пахом - будзеш насіць мяхом".*

29.ñá. ***Òðî³öà. Ì àãäàëåíà.** *"Магдалена зязюльку прысылае".*

31. ï. Øýñöü äçå¢. *"Лён сей позні".* **Êàíàïåëüêà Ì àòðóíà.** *"У зямлю махнула".* **Ôÿäîò.** *"Як на дубе апушка - у Фядота поўна аўсу кадушка".*

Áåëàðóñêі нацыянальны каляндар на 2021 год

×ýðâåíü

2. ñ. Òðû ïàêóòí³ê³. *"Няма лета, але пасля іх не бывае зімы".*

3. ÷. Àë¸íà, Óëüÿíà. Äçåíü ³ëüíó.

4. ïò. Âàñ³ë³ñê. *"Ад Васіліска і салавей блізка".*

5. ñá. Äçåíü Âôðàñ³í³ Ïîëàöêàé. Õàäç³ë³ ¢ Ï îëàõ ïàêëàí³ööà ³ àáðàêàööà.

7. ï. ßí. *"Рой перад Янам - пчаляр будзе панам".*

10. ÷. *Óøýñöå. Àáðàä "Ñòðàëà".

13. í. Åðàìåé. *Àíòîí³é.* *"Антоні, аддай коні".*

14. ï. Þñòûí ³ Õàðûòîí. *"Юстын цягне ўверх каноплі, а Харытон - лён".*

16. ñ. *Ãðàäàâàÿ ñåðàà. Ëóê'ÿí. *Паўднёвы вецер на Лук'яна - на добры ўраджай яравых.*

18. ïò. *Ñ¸ìóøíûÿ Äçÿâû.

19. ñá. *Äóõàâàÿ ñóáîòà, Çÿë¸íàÿ ñóáîòà. Ñâÿòà ìàëàäîé çåëÿí³íû. "Çàâ³âàë³" âÿíê³, áÿðîçê³.

20. í. *Ñ¸ìóõà, Òðîéöà. Êóëüò ïðîâêà¢ ³ ðàñë³íàñö³. *"Павядзём Куста пад гай зялёненькі...".*

21. ï. *Ðóñàëüí³öà, ²âàí âû Ìàð'ÿ. Ïðàâîäç³íû âÿñí. *"На Гранвай нядзелі Русалкі сядзелі...".* **Òîâàð.** *"На Тодара раса - канапель паласа".* Ëåòíÿåñîíöàñòàÿí¢ 03.32 ã.

22. à. *Êîíñê³ Âÿë³êäåíü. Ñâÿòà êîíåé. **Ê³ðûëà.** Ïà÷ûíàë³ êàñâå³öó ¢ Ïàäçåð³.

23. ñ. *Äðàäàáí é, Ñåðäàà Ðóñàëü. Çàäáûâàë³ ç ÿñåíÿ ñâÿòûàãíü. ***Êóïàëà.*** Ó ñòàðàæûí. - Íîâû ãîä/ëåòà.

24. ÷. *Íà¢ñêàÿ Òðîéöà, Àáë³âàõà. Ïàì³íàííå ïðîäëà¢ íà ìîã³ëêàõ. ***ß Êóïàëüíû.*** *"Сонца грае".*

25. ïò. Àíàïðýé. *"Хто на Нупрэя пасее грэч, той будзе бліны печ".*

26. ñá. Àêóë³íà Ãðà÷ûøí³öà. Ñåÿë³ ãðý÷êó. **Çàäçÿðûõâîñò.** Êàðîâû "çûêóþöü".

27. í. *Ðóñàëü÷ûû ðîçûãðû. Çàñòðàäàäë³ñÿ ðîñ. ***Ïÿòðî¢ñê³ÿ çàïóñê³.** Ðàçâ³âàë³ âÿíê³.

28. ï. *Ïÿòðî¢êà, Ïàòðàâ³öà. Ïÿòðî¢ñê³ ïîñò äà 11 ë³ï. *Пятроўка-галадоўка.* **Àìîñ.** *"Прыйшоў Амос - цягне ўгору авёс".*

29. à. Ö³õâí. "Ï å¢÷ûÿ ïòóøê³ çàö³õàþöü". ***Ïÿòðîê.*** *"Да Пятра зязюльцы кукаваці". "Прыйшоў Пятрок - апаў лісток, прыйдзе Ілья - ападуць і два".*

Ë³ïåíü

1. ÷. *Äçÿâÿòí³ê. Ïåðàâîäó³ÿòà¢ ó ïðàâàñëà¢å. *"Дзеўяць ягодзін на ветцы".*

2. ïò. *Äçâÿòóõà. Äçåíü çàñòåðàæýíÿ äà íàâàëü³öû.

6. à. Êóïàëëå. Ñâÿòà Ñî íöà ³ êàõàâ³öó ¢ Ïàäçåð³. *"Дня адбаўленне, ночы прыбаўленне".*

7. ñ. ²âàí Êóïàëà. *"Учора было Купала, а сёння Іван".*

8. ÷. *Äçÿñÿòí³ê. *"Дзясятнік гнаі возіць".* ***Äàíàò.*** *"Святы Данат коскі точыць".*

9. ïò. *Äçÿñÿòêà. *"Косы точыць". "Жыта паспявае".*

10. ïò. Ñàì ñî í. *"На Самсона дождж - сем тыдняў то ж".* ***Ñåì áðàò î¢.*** *"Сем братоў варожаць, колькі тыдняў пагоды".*

12. ï. Ïÿòðî. Ñâÿòà çàêàí÷ýííÿ Êóïàëëÿ.

13. à. Ïà¢ïÿòðî. Äçåíü òàëàê³. **Ñû ì î³ Þ äà.** *"На Сымана й Юды конь баіцца грудзі".*

14. ñ. Êóçüì à ³ Äçÿì'ÿí. Ñâÿòà êàâàë¸¢. *"Святы Пятро жыта спеліць, св. Кузьма сярпы робіць, а св. Дзям'ян сена грабе".*

17. ñá. Àíäðýé. *"Авёс у свіцы, а на грэчцы і кашулі няма". "Андрэй усіх мудрэй".*

18. í. Ñâÿòà Ì åñÿöà. *"Месяц гуляе".*

21. ñ. Êàçàíñêàÿ, Ãðàäàâû äçåíü. Çàñòåðàãàíí åà íÿáåñí³ûõ ñòû³é, àä õâàòî á âà÷ýé ³ ãàëàâû. **Ïðàêî ï.** *"Пракоп бок прыпёк".*

25. í. ßêóá. *"На Якуба хлеба поўна губа".* **Ïðîêë.** Çàñöåðàãàë³ñÿ âÿë³ê³õ ðîñ.

26. ï. Ãàí íà. Ñíàïû êëäçå. **Ãà¢ðûëåé.** Çàñöåðàæýíåíà àä ãðàáó.

29. ÷. Àô³íàãåí. Çàö³õàþöü ïòóøê³.

30. ïò. Ñåðìàâ³öà, Øûï³ë³íêà (ïÿòí³öà ïåðàä ²ëë¸ì). Äçåíü "çàçóáðûâàíÿ" ñÿðïî¢ ïåðàä æí³âî ì.

Æí³âåíü

1. í. Ìàêðûíû. *"Глядзі восень па Макрыні".*

2. ï. ²ëëÿ. Ñâÿòà äàæäæî¢ ³ íàâàëüí³ö. *"Ілля нарабіў гнілля". "Укінуў у ваду кусок ільду".*

4. ñ. Ì àð'ÿ. *"Магдалена - вады па калена".*

6. ïò. Áàðûñ Ïàë³êî ï. *"Барыс і Глеб - паспеў хлеб".*

7. ñá. Ãàí íû. *"Святыя Ганны бабкі стаўляюць".*

9. ï. Ïàë³êî ï. Ïàë³öü êî ïû. **Ïàí óåëÿé ì î.** Ñöàëÿ¢ àä õâàðî á ãàëàâû.

10. à. *Ëà¢ðûí.* *"На Лаўрына спяшай да млына".*

12. ÷. Ñ³ëà. Æûòà ñåé.

14. ñá. Ì àêâåé, Ïåðøû Ñ ïàñ. Ñâÿòà ìàêî ³ ì¸äó. **Ñ ïàñà¢êà.** Ï îñò äà 27 æí³¢íÿ.

15. í. *Ïðà÷ûñòàÿ, Çåëüíàÿ.* *"Прыйшла Прачыста - стала поле чыста".* **Áàçûëü.** *"Базыль авечкам воўну дае".*

16. ï. Àíòí íû Â³õðàâà³. Ðîõ. *"Кірмаш на паненак"* - äçåíü âûãëÿäàíÿ íÿâåñò.

17. à. Å¢äàê³ÿ. Àãóðê³ çá³ðàå.

19. ÷. ßáëû÷íû Ñ ïàñ. Ñâÿòà ñàäàâ³íû.

23. ï. Ëà¢ðýí - ñâÿòà ì ëûíàðà. *"Баўтрамей і Лаўрын паказваюць, якая прыйдзе восень".*

24. à. Áà¢òðàì åé. *"Св. Баўтрамей высылае буслоў па дзяцей". "Прыйшоў Баўтрамей - жыта на зіму сей".*

27. ïò. Ì ³õâé. Âûñ ïÿâà þöü áðóñ³öû.

28. ñá. Ï ðà÷ûñòàÿ, Çåëüíàÿ. Ñâÿòà ¢ðàäæàþ.

29. í. Òðýö³ Ñ ï àñ. Ñâÿòà õëáà. **ßí.** *"Ян на лета прыйшоў, а ўжо восень знайшоў".*

30. ï. Ì ³ðî û Âåòðàãí î û. *"Пыл па дарозе гоняць, па прыгожым леце стогнуць".*

31. à. Ôëî ³ Ëà¢ð. Ñâÿòà êî íåé. **Àðàá³íàâûÿ äçåíü³ íî÷.** Ñóõàÿ íàâàëüí³öà, àáî äî æäæ.

Âåðàñåíü

5. í. Ëóïà. *"Сей на Лупа - будзе жыта купа".*

7. à. Áà¢òðàì åé. *"Жыта на зіму сей".*

8. ñ. Äðóãàÿ Ïðà÷ûñòàÿ. Áàãà÷. *"Меншая Прачыста - канчай сеяць начыста".*

10. ïò. Ì àöåé. Àáàðî íöà àä ï'ÿíñòâà.

11. ñá. Êàë³íàâ³ê, ²âàí Êðû âà¢í³ê. *"Да Яна праціе, дзеткі, даждж, а па Яне я й сам упрашу".*

13. ï. Ê³ïðûÿ. Æóðàâåëü çá³ðàåööà ¢ âûðàé.

14. à. *Óçâ³æàííå.* Çàêðûâàííå çÿì³. **Ñû ì î.** Ááðàä "æàí³öüáû êî ì³íà". (Àñåíÿå Íâàëåööå/Íâàãîäçå ç 1493 ã.). **Áàá³íà ëåòà.**

19. ñá. Öóû, Ì ³õàë. *"Міхал з поля спіхаў".*

21. í. Áàãà÷, Íàðàäæýíå Áîæàå Ìàö³. Ñâÿòà âêàí÷ýííÿ ¢áîðê³ çåðíåâûõ. **Çàñ³äê³.**

22. ï. *Асенняе раўнадзенства* ¢ 19 ã. 21 õâ.

24. ïò. Òàäîðà. *"На Тадору ўсякае лета заканчваецца".*

26. í. Ñòà¢ðî¢ñê³ÿ Äçÿâû.

27. ï. Çâ³æàííå. Ñâÿòà çàêðûâàíÿ çÿì¸ë³ íà ç³ì³ó. Ãàäçþê³ çá³ðàþöà ¢ êó÷ó.

29. ñ. *Ì ³õàë. "Калі на Міхала з поўначы вецер вее, то не май на надвор'е надзеі".* **Ñ³öûÿ.** *"Святы Сацыян ды ляны пасцілаў".*

Êàñòðû÷í³ê

2. ñá. Çîñ³ì. *Журавіны на Зосіма ўздымаюцца - мароз на Пакровы ўдарыць.*

3. í. Àñòàï, Àñòàò'ÿ. Ïðûêìåòû ïà âåòðû.

4. ï. *Ïðàí³öûê, Ôðàí³öûê.* *"На Пранцішка зярнят шукае ў полі мышка".*

8. ïò. Ñÿðãåé. *"З Сяргея пачынаецца зіма".* **Æàëåçíû òû äçåíü.** ×ûñö³ë³ æàëåçí ûÿ ðý÷û.

9. ñá. ²âàí Øàïòí, ²âàí Êóðàâà, Áàãàäíèí¢. Øàïòàë³ñÿ ñâàð³ ïðà íÿâåñò. *"Іван Багаслоў дружкі разаслаў, а на Пакрова дзеўка гатова". "Святы Б. ды буракі капаў".*

14. ÷. Ïàêðîâû,Òðýöÿ Ïðà÷ûñòàÿ. Âÿñåëíàÿ ïàðà. *"Свята Пакрова, пакрый зямельку лісточкам, а галоўку - вяночкам". "Пакровы - зарыкалі каровы".* Äçÿâîôêàå ëåòà (ïà 21.10). Ïðûìàë³ "¢ äçå¢ê³" ñÿáðîââê.

21. ÷. Òðûôàí, Ïàëàãàÿ. *"Золкім ветрам вее".* **Çì³öåð.** *"Да Змітра баба хітра".*

25. ï. Ì àðö³í - ñâÿòà ìëûíàðî¢. ×àñòàâàë³ñÿ ãóñÿö³íàé íà ìëûíàâû ê êðóçå. *"Марцін святы - любіцель гагаты".*

28. ÷. *Ñû ì î ³ Þ äà.* *"Сымон з Юдаю працуў полі канчаюць, хаты аглядаюць".* ***Ïàðàñêåâà Ïÿò ³öêàÿ.*** Çàáàðîíà íà ïðàäçåííå.

29. ïò. Ëî íã³í. Çáââ³öåëü àä õâàðî á âà÷ýé.

30. ñá. Ïàêëî íû. Äçåíü àäá³âàííÿ ïàêëî íà¢.

31. í. Ëóêà. *"Хто сее да Лукі, не будзе мець ні хлеба, ні мукі".* Äçåíü ³êàíàï³ñöà¢. ***Þ ëüÿí*** - àõî¢í³ê äçÿöåé.

Ë³ñòàïàä

1. ï. ***Óñå ñâÿò ûÿ.***

2. à. *Çàäóø íû äçåíü.* Äçÿâû. Ïàì³íàëüíû äçåíü.

4. ÷. Êàçàíñêàÿ. *"Да Казанскай - не зіма, а пасля - не восень; зранку дождж, з вечара - снег. Выязджай на Казанскую на калёсах, а палазы з сабой прыхані".*

6. ñá. Àñÿí³í û, Çì³òðà¢ñê³ÿ Äçÿä û. *"Святыя дзяды, завём вас...".*

8. ï. Çì³öåð. *"Да Змітра дзеўка хітра".* Êàíåö íàäçå³ âûéñö³ çàì óæ ó ãýòû ì ãîäçå.

9. à. Òîäàð. *"На Тадора поўна камора".*

10. ñ. Ï àðàñê³. Àïÿêóíêà æàí÷û í ³ ðóêàäçåëëÿ.

11. ÷. Íàñòóñÿ. Íàñòóñÿ ñòðûæý àâå÷ê³. ***Ì àðö³í.*** *"Мядзведзь кладзецца ў бярлогу".*

12. ïò. Àðòî ø êà. Ï à÷àòàê ïðàäçåííÿ.

14. í. Êóçüì à-Äçÿì'ÿí. Àïÿêóí çàì ëÿðîáñòâà, êàâàë¸¢³ âÿñåëÿ.

21. í. Ì ³õàé¢ä äçåíü. Àáàðî íöà àä ãðî ì óì. Ì ÿäçåâäç³ ³äóöü ó ñïÿ÷êó.

22. ï. Ì àòðî íà. *"З Матроны становіцца зіма".*

24. ñ. Ôâ¸äàð Ñòóäçÿíåö. *"Хвёдаравы вятры галоднымі ваўкамі скуголяць".*

25. ÷. *Êàöÿðûíû.* *"Кацярына забрала лета".* **²âàí Ì ³ëàñö³âû.** Äçåíü ïàäàðóíêà¢.

27. ñá. Þ ñòû ³ÿí. Àïÿêóí ïëîäíàñö³ ³ äçÿö³íñòâà. **Ï ³ë³ï.** Ïÿðýäàäçåíü Ï ³ë³ï î¢ñêàãà ï îñòó (äà 7 ñòóäçåíÿ).

28. í. Ï ³ë³ï à¢êà - ïåðàäêàëÿâíû ïîñò (äà 06.01).

29. ï. Ì àöåé. *"На Мацея зіма пацее".*

30. à. *Àíäýé ê³.* Äçÿâî÷àå ñâÿòà.

Ñ íåæàíü

4. ñá. *Áàðáàðà.* *"Барбара ноч урвала, а дзень надтачыла".* **Óâÿäçåíí å.** Âî äçÿööà âà¢ê³.

5. í. Ï ðàêî ï. *Ñàâû.* *"Барбара мосціць, Сава цвікі войстрыць, а Мікола прыбівае".*

6. ï. *Ì ³êî êà.* *"Хвалі зіму па Міколе".* **Ì àòðûõàà í û.** Íå ïðàë³.

7. à. Êàöÿðûíû. *"Забрала край лета".*

9. ÷. Þ ð'å Ç³ì î âû. *"Юра мосціць".* ***Ãàí íû.*** *"Ад Ганны да Каляд два тыдні і два дні".*

13. ï. Àíäðîñû, Àíäðýé ê³. Âàðàæûë³.

14. à. Íàâó ì. *"Наставіць на вум".* Ï à÷ûíàë³ âó÷ûöü äçÿöåé ãðàì àöå.

17. ïò. Âàðâàðû. *"Мікола і Варвара ноч урвалі".*

18. ñá. Ñàâû, Ì ³êî ê³ í áàöüêà. *"Сава мосце, а Мікола гвоздзе".*

19. í. Ì ³êî ëà Ç³ì î âû. *"Без Міколы не бывае ні зіма, ні лета". "Мікола марозам гвоздзіць".*

21. à. *Зімовае сонцастаянне* ¢ 15 ã. 59 õâ.

22. ñ. Ãàí íû. *"Ганны - прыбавіцца багата дня". "Ганкі - палічаны дзянькі".*

24. ïò. *Ï îñíàÿ êóöÿ.* Ï à÷àòàê **Êàëÿä** (äà 6 ñòóäç.).

25. ñá. *Áî æàå Íàðäæýíå.* Áûëî Í îâû ì ãîäà ì. *"Свята Ражаство ўнарод пашло, новы гадок павёў радок".* **Ñ ï ³ðû ãî í Ñ î íöàâàðîò.**

26. í. *Ñöÿ ïàí.* Äçåíü íàéì ó ïàðàáêà¢ ó ì ³óëû ì. *"Кожны сабе пан".*

31. ïò. *Áàâà òàÿ êóöÿ. Ñ³ëüâåñòð.* Âàðàæû ë³ äçÿ¢÷àòû. **Ì àðê.** *"Марка да Варка - няхай будзе парка".*

Àëåñü Ë ÎÇÊÀ, ôàëüêëàðûñò.

Íà çäû ì êàõ: *лідскі фальклорны гурт "Талер".*

Äà 160 ãîäçÿ àêàäýì³êà ß¢õ³ìà Êàðñêàãà

Àëåñü Êðîé,
старшыня Гарадзенскай гарадской рады ТБМ і сябар БГТ

Ãàëî¢íû ïîìí³ê ÿãî æûööÿ - âÿë³êàÿ øìàòòîìíàÿ ïðàöà "Áåëàðóñû"...

Вырасшы ў вельмі цяжкіх матэрыяльных умовах, як сын бедных бацькоў, Яўхім Фёдаравіч з дзяцінства прывык да настойлівай, карпатлівай працы, якой вызначаўся на працягу ўсяго свайго жыцця ... Галоўны помнік яго жыцця - вялікая шматтомная праца "Беларусы", роўнай якой па грунтоўнасці наўрад ці знойдзем у галіне вывучэння іншых славянскіх народаў.

Àêàäýì³ê Áàðûñ Ëÿïóíî¢.

Ôîòà 1. Êàðñê³ ß¢õ³ì Ô¸äàðàâ³÷ (1.01.1861-29.04.1931). Ôîòà ç àðõ³âà ìóçåÿ.

×àñòêà ²

Íîâûÿ çâåñòê³ ïà ðàäàâîäó ³ á³ÿãðàô³³ àêàäýì³êà

1. Ðàäç³ìà. ß¢õ³ì Êàðñê³ íàðàäç³¢ñÿ ¢ Ëàøû Ãàðàäçåíñêàé ãóáåðí³³ ³ Ãàðàäçåíñêàãà ïàâåòà 1 ñòóäçåíÿ 1861 ã. À¢òàá³ÿãðàô³³ ß¢õ³ì Êàðñê³ íå ïàê³íó¢, áî ë³÷û¢ âåëüì³ í³çêà ³ ñîðàìíà ï³ñàöü ïðà ñÿáå. Êðàÿçíà¢÷à-á³ÿãðàô³÷íû íàðûñ ïðà àêàäýì³êà ¢ 1992 ãîäçå ¢ Ãàðîäí³ âûäࢠÀïàíàñ Öûõóí íàêëàäàì 5 òûñÿ÷ àñîáí³êà¢. Ö³êàâóþ êí³ãó íàï³ñࢠ³ âûäࢠó Ìåíñêó ¢ 2014 ãîäçå Äçì³òðûé Äçÿòêî ¢ ñåðû³ Àíàòîëÿ Òàðàñà "100 âûäàòíûõ äçåÿ÷ࢠáåëàðóñêàé êóëüòóðû". Íàðýøöå ¢ 2019 ãîäçå ¢ Ìåíñêó âûéøëà âÿë³êàÿ á³ÿãðàô³ÿ ß¢õ³ìà Êàðñêàãà ¢ 2-õ òàìàõ, íàï³ñàíàÿ ïðà¢íóêàì àêàäýì³êà Àëÿêñàíäðàì Êàðñê³ì. ² íàâàò ïàñëÿ ãýòàãà çàñòàåööà øìàò íåäàñëåäàâàíàãà ¢ á³ÿãðàô³³ àêàäýì³êà ³ ÿãî ðîäíûõ, ÿê ñêàçࢠÀëÿêñàíäð Êàðñê³: á³ÿãðàô³ÿ ïðàäçåäà áÿçäîííàÿ. Áîëüøóþ ÷àñòêó æûööÿ ß¢õ³ì Êàðñê³ ïðàæû¢ çà ìåæàì³ Áåëàðóñ³, ê³ì ¸í ñÿáå àä÷óâà¢?

Ó íîâûõ äàêóìåíòàõ-àíêåòíûõ äàäçåíûõ, ÿê³ÿ çàïî¢íåíû ¢ëàñíàðó÷íà ß. Êàðñê³ì ³ çàõî¢âàþööà ¢ Ñàíêò-Ïåöÿðáóðãñê³ì ô³ë³ÿëå ÀÍ (çâåñòê³ À.Êàðñêàãà ç á³ÿãðàô³÷íàé êí³ã³ ïðà ïðàäçåäà, âûäàäçåíàé ó 2019 ã.ó Ìåíñêó) ³ àñàá³ñòàé ñïðàâå ç Ìàñêâû (ÄÀÐÔ ã. Ìàñêâà. Ô. 49, âîï. 3, ¹ 46, ñêàï³ðàâàíûÿ Â. Êàðíåëþêîì ó 2019 ã.) ó ãðàôå: *Нацыянальнасць* ïàçíà÷àíà: *Беларус*. Òàê ³äýíòûô³êàâࢠñÿáå àêàäýì³ê.

ß¢õ³ìà Êàðñêàãà ïà ïðàâó ìîæíà íàçâàöü ïðàäà¢æàëüí³êàì àñâåòí³öêàé äçåéíàñö³ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû. Íà êàíôåðýíöû³ äà 150-ãîäçÿ àêàäýì³êà, ÿêàÿ ïðàõîäç³ëà ¢ Êàðàëå¢ñêàé çàëå Íîâàãà çàìêà Ãàðàäçåíñêàé àáëàñíîé á³áë³ÿòýê³, ÿãî íàçûâàë³ "Áåëàðóñê³ì Êàëóìáàì". Ó ñâà¸é ôóíäàìåíòàëüíàé òðîõòîìíàé ïðàöû "Áåëàðóñû" (1903-1922) ß. Êàðñê³ íà ïàäñòàâå ãëûáîêàãà ïàðà¢íàëüíà-ã³ñòàðû÷íàãà äàñëåäàâàííÿ ìîâû, ôàëüêëîðó, ï³ñüìåííàñö³, øìàòâåêàâîé êóëüòóðû áåëàðóñࢠóïåðøûíþ íàâóêîâà àáãðóíòàâࢠíàöûÿíàëüíóþ ñàìàáûòíàñöü áåëàðóñࢠÿê ñàìàñòîéíàãà ñëàâÿíñêàãà íàðîäà.

Âÿäîìû ô³ëîëàã, ýòíîãðàô, ïàëåîãðàô ³ ôàëüêëàðûñò ß. Êàðñê³ íàðàäç³¢ñÿ ¢ 1861 ã. ó â. Ëàøà íåäàë¸êà àä Ãàðîäí³. Çà ñâàå âÿë³ê³ÿ íàâóêîâûÿ çàñëóã³ ß. Êàðñê³ àòðûìࢠçâàííå àêàäýì³êà Ïåöÿðáóðãñêàé ³ ×ýøñêàé Àêàäýì³é íàâóê, ¸í ç'ÿ¢ëÿ¢ñÿ ïðàâàäçåéíûì ÷ëåíàì ²íñòûòóòà áåëàðóñêàé êóëüòóðû ³ áû¢ ñòàðøûí¸ì êàì³ñ³³ ïà àäêðûööþ ¢ Ìåíñêó Áåëàðóñêàãà äçÿðæà¢íàãà ¢í³âåðñ³òýòà. ¨í òàêñàìà - óäçåëüí³ê ³ ãàíàðîâû ñòàðøûíÿ ² Óñåáåëàðóñêàãà ç'åçäà ¢ ñíåæí³ 1917 ãîäà ¢ Ìåíñêó. Ïàä÷àñ øìàòë³ê³õ ýêñïåäûöûé àêàäýì³ê Êàðñê³ àá'åõࢠáîëüø çà ñîòíþ ìÿñòý÷àê ³ â¸ñàê, âûâó÷àþ÷û àñàáë³âàñö³ áåëàðóñêàé ìîâû ³ ìåæû ÿå ðàñïà¢ñþäæàííÿ. Ïðàöóþ÷û ¢ Âàðøà¢ñê³ì óí³âåðñ³òýöå, ¸í ÷àñòà ïðàâîäç³¢ ëåòà ðàçàì ç ñÿì'¸é ó Ïðûí¸ìàíñê³ì êðà³ (Ãàðàäçåíñê³ ðà¸í, Ì³ãîâà, Ïàíÿìîíü-18 êì àä Ãàðîäí³), äçå àäïà÷ûâࢠ³ ïðàöàâà¢.

ß¢õ³ì Êàðñê³ áû¢ çà¢ñ¸äû àá'åêòû¢íûì, äàâîë³ ñö³ïëûì ³ äîáðàñóìëåííûì äàñëåä÷ûêàì, íå áû¢ ðýâàëþöûÿíåðàì í³ ¢ ãðàìàäñêàé, í³ ¢ íàâóêîâàé äçåéíàñö³. Àëå íå øìàò áåëàðóñࢠó ã³ñòîðû³ êðà³íû çðàá³ë³ òàêóþ ôóíäàìåíòàëüíóþ ïðàöó, ÿê ß¢õ³ì Êàðñê³. ¨í äîáðà âåäࢠìîâû ñëàâÿíñê³ÿ, çíࢠäîáðà ãðý÷àñêóþ ³ ëàö³íñêóþ, âåäࢠñàíñêðûò. Çà 48 ãàäî¢ ïðàöû íàï³ñࢠ96 êí³ã! Áû¢ áåñïàðòûéíû. Ïàì¸ð ß¢õ³ì Ô¸äàðàâ³÷ Êàðñê³ 29 êðàñàâ³êà 1931ãîäà. Ïàõàâàíû íà Ñìàëåíñê³õ ïðàâàñëà¢íûõ ìîã³ëêàõ ó Ñàíêò-Ïåöÿðáóðãó, äçå ç 18 ñòàãîäçÿ õàâàë³ ë³öâ³íà¢-áåëàðóñà¢.

"Âîëàòà¢ñêàå" íà ïåðøû ïîãëÿä çäàðî¢å âåðàãîäíà ïàäòà÷ûë³ íå òîëüê³ àðûøò ó "÷ûðâîíûì" Ìåíñêó ¢âåñíó 1919 ãîäà ³ àðûøò ó Ïåöÿðáóðãó ¢ 1930 ã., à ³ "äàáðàçû÷ë³¢öû" ç ë³êó âó÷îíûõ ï³ñüìåíí³êà¢-êàìóí³ñòࢠó Ìåíñêó - Çì³öåð Æûëóíîâ³÷, ßçýï Äûëà, ðýäàêòàðû ãàçåò "Çâÿçäà" ². Àñüìî¢, Ì. Êàëüöî¢ ó ìàñêî¢ñêàé "Ïðà¢äçå" ³ àäýñê³õ "Èçâåñòèÿõ". Ñâÿòîâàÿ âàéíà ³ çìåíû ¢ ÀÍ ÑÑÑÐ, ïåðàæûâàíí³ çà ñûíî¢, ÿê³ÿ ñëóæûë³ ¢ ðîçíûõ àðì³ÿõ (ß¢ãåí çà "áåëûõ", ìàëîäøû Ñÿðãåé çà "÷ûðâîíûõ"), ë³ñòàâàííå ³ ïîøóê³ ³íôàðìàöû³ ïðà ß¢ãåíà çà ìÿæîé, íàïðóæàíàÿ äçÿñÿö³ãîäçÿì³ ïðàöà ³ ¢çÿòàÿ àäêàçíàñöü çà íàâóêîâûÿ ïðàåêòû…

Ó Ïåöÿðáóðãó Êàðñê³ÿ æûë³ ¢ çíàêàì³òûì äîìå ¹ 2, êâ. 9 ïà 7 ë³í³³ Âàñ³ëüå¢ñêàãà âîñòðàâà. Ãýòà áû¢ äîì âó÷îíûõ. Óíó÷êà ß¢õ³ìà Ô¸äàðàâ³÷à - Òàööÿíà Ñÿðãåå¢íà ¢ñïàì³íàëà: *"...На Універсітэцкай набережнай, у Ленінградзе, дзе жыла наша сям'я, ёсць не вельмі вялікі, але цяністы сквер…. Мы, дзеці, часта выбягаючы за высокую агароджу сквера, сустракалі нашага дзядулю, які вяртаўся з Акадэміі… Ужо здалёк можна было ўбачыць яго, высокага і стройнага. Як мне казалі, у акадэміі яго называлі "старарускім волатам".* ¨í áû¢ âåëüì³ ðîñëû, ç øûðîê³ì³ ãðóäçÿì³, ãàëàâó òðûìࢠâûñîêà ³ êðûõó íàáîê. Ó äçÿäóë³ áû¢ ñâåæû ðóæîâû òâàð, ñ³âàÿ, íå âåëüì³ äî¢ãàÿ, ïðûãîæàÿ áàðîäà. Íà ³ì áûëî ö¸ìíàå, äî¢ãàå ïàë³òî ³ ö¸ìíàãà êîëåðó êàïÿëþø, ó ðóöý - ê³é ç çàãíóòàé êðóãëàé ãàëî¢êàé. Âåëüì³ ÷àñòà ÿãî ïðàâîäç³¢ ìàëåíüê³, ñ³âû, ó ö¸ìíûõ àêóëÿðàõ àêàäýì³ê Áàðûñ Ëÿïóíî¢.

2. Àñàá³ñòàÿ ñïðàâà. "Æèçíåîïèñàíèå àêàäåìèêà Å.Ô. Êàðñêîãî", íàï³ñàíàÿ àêàäýì³êàì Áàðûñàì Ëÿïóíîâûì. (ÄÀÐÔ ã. Ìàñêâà. Ô. 49, âîï. 3, ¹ 46, êîï³ÿ ñïðàâû, àòðûìàíàÿ ¢ 2019 ã., âîëüíû ïåðàêëàä À.Ê., ç êàðîòê³ì³ òëóìà÷ýííÿì³ ³ ñêàðà÷ýííÿì³, ïî¢íàÿ âåðñ³ÿ äàñëàíà ¢ "Íàøà ñëîâà").

ß¢õ³ì Êàðñê³ àòðûìࢠïà÷àòêîâóþ àäóêàöûþ ¢ ßòðàíñêàé (Íàâàãðàä÷ûíà) íàðîäíàé âó÷ýëüí³, êóäû ïåðàåõࢠ¢ 1866 ã. íà 13 ãàäî¢ ÿãî áàöüê³ ç Áûä÷û Áàðûñà¢ñêàãà ïàâåòà. Ïîòûì áûëà Ìåíñêàÿ äóõî¢íàÿ ñåì³íàðûÿ. À ¢ 1881-1885 ãã. ß¢õ³ì ñêîí÷û¢ Íåæûíñê³ (×àðí³ãà¢ø÷ûíà) ã³ñòîðûêà-ô³ëàëàã³÷íû ³íñòûòóò ³ìÿ ãðàôà Áåçáàðîäê³ ñà çâàííåì íàñòà¢í³êà ã³ìíàç³³ ³ ïðàâàì³ êàíäûäàòà ¢í³âåðñ³òýòà. (Äà ñëîâà, ó 1868 ãîäçå Íåæûíñê³ þðûäû÷íû ë³öýé çàêîí÷û¢ Ôðàíö³øàê Áàãóøýâ³÷ - *рэд.*)

Ç 1885 ãîäà, áîëüø çà 7 ãàäî¢ àäïðàöàâࢠó Äðóãîé â³ëåíñêàé ã³ìíàç³³. Ç 1893 ãîäà ïðàöàâࢠíà ðîçíûõ ïàñàäàõ ó Âàðøà¢ñê³ì óí³âåðñ³òýöå.

Ïàñëÿ ðýâàëþöû³ ç âåðàñíÿ 1905 àáðàíû äýìàêðàòû÷íûì øëÿõàì íà ïàñàäó ðýêòàðà. Ïîòûì ïåðààáðàíû íà äðóã³ òýðì³í äà 2 âåðàñíÿ 1910 ãîäà.

Ó 1910 ãîäçå ß. Êàðñê³ çûøî¢ ó àäñòà¢êó ¢ çíàê ïðàòýñòó ñóïðàöü ðýæûìó ì³í³ñòðà àäóêàöû³ Ëüâà Êàñî.

Çà ïðàöû "Áåëîðóññû" ò. I ³ II (1903-1912) ß. Êàðñê³ ¢çíàãàðîäæàíû ïðýì³ÿì³ Áàöþøêàâà ³ Àõìàòàâà (ó 1908 ³ 1913 ã) Íà íàâóêîâûÿ ïðàöû ß. Êàðñêàãà çâÿðíóë³ ¢âàãó øûðîê³ÿ íàâóêîâûÿ êîëû ¢ Ðàñ³³ ³ çà ìÿæîé.

5.03.1914 ã. àáðàíû ãàíàðîâûì ÷ëåíàì Ã³ñòîðûêà-ô³ëàëàã³÷íàãà òàâàðûñòâà ïðû Íîâàðàñ³éñê³ì óí³âåðñ³òýöå, 24.05.1925 ã. - Ãàíàðîâûì ÷ëåíàì àìàòàðࢠðàñ³éñêàé ñëàâåñíàñö³, 15 ñíåæíÿ 1927 ã. - ãàíàðîâûì ÷ëåíàì Òàâàðûñòâà ï³ñüìåííàñö³ ³ ìàñòàöòâà ¢ Ëåí³íãðàäçå.

Ó ñòóäçåí³ 1929 ã. àáðàíû ÷ëåíàì Kralevske Ceske Spolecnosti Nauk. Ïàñëÿ ñûõîäó ¢ àäñòà¢êó ïàñëÿ 1910 ãîäà ß. Êàðñê³ áû¢ àáðàíû çâû÷àéíûì ïðàôåñàðàì ³ ïðàöÿãâࢠâûêëàä÷ûöêóþ äçåéíàñöü ó Âàðøà¢ñê³ì óí³âåðñ³òýöå ³ íà Âûøýéøûõ æàíî÷ûõ êóðñàõ äà 1915 ãîäà, êàë³ ðàçàì ç Âàðøà¢ñê³ì óí³âåðñ³òýòàì ç-çà âàéíû áû¢ ýâàêóÿâàíû ¢ Ðàñòî¢ íà Äîíå, äçå ÷ûòࢠëåêöû³ äà âÿñíû 1916 ã.

8.10.1916 ã. àáðàíû àðäûíàðíûì àêàäýì³êàì ïà àääçÿëåíí³ ðóñêàé ìîâû ³ ñëàâåñíàñö³, ïåðàåõࢠó Ïåòðàãðàä, äçå áû¢ ïðàôåñàðàì Ïåòðàãðàäñêàãà, à çàòûì Ëåí³íãðàäñêàãà ¢í³âåðñ³òýòà ³ Íàâóêîâà-äàñëåä÷àãà ³íñòûòóòà, çàñòàâà¢ñÿ ïðàôåñàðàì ³ ÷ëåíàì ³íñòûòóòà äà 1928 ã.

Òàê³ì ÷ûíàì, àãóëüíàÿ âûêëàä÷ûöêàÿ äçåéíàñöü ß¢õ³ìà Êàðñêàãà ¢ ñÿðýäíÿé ³ âûøýéøàé øêîëå ïðàöÿãâàëàñÿ 43 ãàäû, à íàâóêîâàÿ äçåéíàñöü 48 ãàäî¢, ïàêîëüê³ ß¢õ³ì Ô¸äàðàâ³÷ ïðàöÿãâࢠóçìîöíåíà ïðàöàâàöü äà ñàìàé ñìåðö³ ïà ã³ñòîðû³ ³ äûÿëåêòàëîã³³ áåëàðóñêàãà ³ ³íøûõ óñõîäíåñëàâÿíñê³õ ìîâà¢, ïðûìàå ¢äçåë ó ãðàìàäñêàé äçåéíàñö³ ÀÍ ó ÿêàñö³ ÷ëåíà Ê³ðàâàííÿ, äûðýêòàðà ìóçåÿ àíòðàïàëîã³³ ³ ýòíàãðàô³³ (âÿäîìàãà ñ¸ííÿ áîëüø ÿê Êóíñòêàìåðà, ö³ ÌÀÝ - *А.К.*), ñòàðøûí³ Ñëî¢í³êàâàé êàì³ñ³³ ³ Êàì³ñ³³ ðóñêàé ìîâû, ç êàñòðû÷í³êà 1925 ãîäà Êàì³ñ³³ "Íàâóêà ³ íàâóêîâàÿ ðàáîòà", ³ øòî àñàáë³âà âàæíà - ó ðýäàêöûéíà-âûäàâåöêàé äçåéíàñö³ ÀÍ ó ÿêàñö³ ðýäàêòàðà "Èçâåñòèé ÎÐßÑ è ÐßÑ" ³ ÷ëåíà "ÐÈÑÎ". Ç ÷àñó ïàñëÿ êàñòðû÷í³öêàé ðýâàëþöû³ 1917 ã. ß. Êàðñê³ íåàäíîé÷û áû¢ ó êàìàíäç³ðî¢êàõ ç íàâóêîâàé ìýòàé ó Âàðøàâå, Ê³åâå, Íåæûíå, ó Ïîëüø÷û, ×ýõàñëàâàê³³, Áàëãàðû³, Þãàñëàâ³³, ïðûòûì àñàáë³âà êàðûñíû ÿãî ¢äçåë ó ² ç'åçäçå ñëàâÿíñê³õ ãåîãðàôࢠ³ ýòíîãðàôࢠó 1924 ã. ³ ïàåçäêà ¢ ×ýõàñëàâàê³þ, Ïîëüø÷ó ³ Þãàñëàâ³þ ëåòàì 1926 ãîäà.

Íå êàæó÷û àá òûì, øòî àãðîìí³ñòàå ãðàìàäñêàå çíà÷ýííå ìàå ¢ñÿ íàâóêîâàÿ äçåéíàñöü ß. Êàðñêàãà, øìàòë³ê³ÿ ïðàöû ÿêîãà äàþöü óÿ¢ëåííå àá ì³íóëûì ³ ñó÷àñíûì çàáûòàãà ðàíåé áåëàðóñêàãà íàðîäà. Ñàäçåéí³÷àþ÷û ïàä'¸ìó íàöûÿíàëüíàé ñâÿäîìàñö³ ³ ñàìàñòîéíàé ðîë³ ñÿðîä ³íøûõ íàðîäࢠáûëîãà Ñàþçà ÑÑÐ, ë³÷ó íåàáõîäíûì çâÿðíóöü óâàãó íà äçåéñíû ¢äçåë ß¢õ³ìà Ô¸äàðàâ³÷à ¢ ñïðàâå àäðàäæýííÿ êóëüòóðû áåëàðóñêàãà íàðîäà, ó ïðûâàòíàñö³ ¢ àäáóäîâå áåëàðóñêàãà ¢í³âåðñ³òýòà ¢ Ìåíñêó.

(Працяг у наст. нумары.)

Ôîòà 2. Ñàíêò-Ïåöÿðáóðã. Ñìàëåíñê³ÿ ìîã³ëê³, êàëÿ ìàã³ëû ß¢õ³ìà Êàðñêàãà

Ìóçåéíà-ïåäàãàã³÷íû çàíÿòàê "Ë¸í - òàáå ïàøàíà ³ ïàêëîí!" ó Ë³äñê³ì ã³ñòàðû÷íà-ìàñòàöê³ì ìóçå³ íàâåäàë³ âó÷í³ 8 êëàñà ÑØ ¹ 11 ã. Ë³äû

Â³ç³òî¢íàé êàðòêàé Áåëàðóñ³ íà ïðàöÿãó ñòàãîääçÿ¢ ç'ÿ¢ëÿåööà ë¸í. Êîæíû áåëàðóñ æàäàå êóï³öü àäçåííå ç ë¸íó. Ãýòà ³ ïðàêòû÷íà, ³ ïðûãîæà. À êàë³ ìû åäçåì çà ìÿæó, òî àáàâÿçêîâà âÿç¸ì ñóâåí³ð ç áåëàðóñêàãà ë¸íó. Ãýòóþ ïðûãîæóþ ³ êàðûñíóþ ðàñë³íó, àñàáë³âà ÿå öâ³öåííå, óñëà¢ëÿþöü ïàýòû, ï³ñüìåíí³ê³, ìàñòàê³.

Ó íàø ÷àñ óñå ðàáîòû ïà âûðîø÷âàíí³ ³ àïðàöî¢öû ë¸íó ìåõàí³çàâàíû. Çàìåñò ðó÷íîé ïðàöû ¢ñþ ðàáîòó âûêîíâàþöü ìàøûíû ÿê íà ïàëÿõ, òàê ³ íà ëüíîçàâîäàõ ³ òêàöê³õ êàìá³íàòàõ. À ÿê æà áûëî ðàíåé? ßê ë¸í âûðîø÷âàë³ íàøû ïðîäê³? ßê àòðûìî¢âàë³ ç ðàñë³íû ç òàê³ì öâ¸ðäûì ñöÿáëîì ìÿêêóþ í³òêó? ßê ç í³òàê òêàë³ ëüíÿíîå ïàëàòíî? ßê³ áû¢ êîøò ëüíÿíîãà ïàëàòíà?

Ïðà ãýòà ³ ìíîãàå ³íøàå âó÷í³ 8 Á êëàñà ñÿðýäíÿé øêîëû ¹ 11 ã. Ë³äû äàâåäàë³ñÿ ïàä ÷àñ íàâåäâàííÿ ìóçåéíà-ïåäàãàã³÷íàãà çàíÿòêà "Ë¸í - òàáå ïàøàíà ³ ïàêëîí!" ó Ë³äñê³ì ã³ñòàðû÷íà-ìàñòàöê³ì ìóçå³.

Êóðàòàð âûñòàâû ²ðýíà Àíòîíà¢íà Êë³ìîâ³÷ ïàäðàáÿçíà çíà¸ì³ëà þíûõ íàâåäâàëüí³êà¢ ç óñ³ì³ ýòàïàì³ ïðàöû íàøûõ ïðîäêà¢ ç ³ëüíîì.

Çåìëÿðîá÷ûÿ ðàáîòû ¢ ïåðøóþ ÷àðãó áûë³ çâÿçàíû ç ïàäðûõòî¢êàé çÿìë³ äà ñÿ¢áû. Ñÿëÿíå ¢çâîðâàë³ ïîëå äðà¢ëÿíàé ñàõîé, ïàñëÿ ÷àãî ìîæíà áûëî ïðûñòóïàöü äà ñÿ¢áû ë¸íó. Ïà òðàäûöû³, ãýòàé ïðàöàé çàéìàë³ñÿ ìóæ÷ûíû. Çãîäíà ç íàðîäíûì³ ïðûêìåòàì³, ðàá³öü ãýòà ìîæíà áûëî òîëüê³ ¢ ïÿòí³öó ³ ñóáîòó. Êàë³ çàñÿâàííåì ë¸íó çàéìàë³ñÿ ìóæ÷ûíû, òî íàñòóïíûÿ ýòàïû ïðàöû, çâÿçàíûÿ ç âûðîø÷âàííåì ³ àïðàöî¢êàé ë¸íó, ïåðàõîäç³ë³ ¢ æàíî÷ûÿ ðóê³. Àñàáë³âà âàæíàå çíà÷ýííå çàéìàëà ïðàïîëêà ëüíÿíîãà ïîëÿ àä ïóñòàçåëëÿ. Ó ñÿðýäç³íå æí³¢íÿ ³ëüíÿíûÿ ãàëî¢ê³ ñòàíàâ³ë³ñÿ çàëàò³ñòà-êàðû÷íåâàãà êîëåðó - ãýòà áûëî ñ³ãíàëàì äà òàãî, øòî ë¸í ïàñïå¢ ³ ïðûéøî¢ ÷àñ äëÿ ÿãî ¢áîðê³ ç ïîëÿ. Òðàäûöûéíà ë¸í âûðûâàë³ ç êàðàíÿì³ (öåðàá³ë³), êàá çàõàâàöü äà¢æûíþ âàëàêíà, ³ çâÿçâàë³ ¢ ñíàïû äëÿ ïðàñóøê³. Çåðíå âûá³âàë³ ïðàí³êàì, à àòðûìàíóþ òðàñòó àäïðà¢ëÿë³ íà ïîëå íå ìåíø, ÷ûì íà 1-2 ìåñÿöû, êàá âûëåæàëàñÿ ¢ ðîñàõ, âûìà÷û¢ñÿ äàæäæàì³.

Âûñóøàíû ë¸í çíî¢ òðàïëÿ¢ ó ðóê³ æàí÷ûí. Öÿïåð ó õîä ïóñêàë³ñÿ ñàìûÿ ðîçíûÿ ïðûëàäû ïðàöû: öåðí³öà, òðàïëî, äðà¢ëÿíûÿ àáî ìåòàë³÷íûÿ ãðàáÿí³. Óñå ãýòûÿ ïðûëàäû ïðàöû áûë³ ïðàäñòà¢ëåíû íà âûñòàâå. Âó÷í³ íàâàò ïàñïðàáàâàë³ íà ïðàêòûöû àâàëîäàöü óìåííåì ïðàöàâàöü ç ³ì³. Äëÿ ÷àñàííÿ âàëàêíà âûêàðûñòî¢âàë³ñÿ ³ ø÷îòê³, ÿê³ÿ âûðàáëÿë³ñÿ ïåðàâàæíà ç ñâ³íîãà ø÷àö³ííÿ, çâÿçàíàãà ¢ ïó÷ê³ ³ ç àäíàãî áîêó ïàêðûòàãà ñìàëîé, êàá ø÷àö³íê³ íå ðàññûïàë³ñÿ. Âàëàêíî æ, àòðûìàíàå ïàñëÿ ÷àñàííÿ (êóæàëü, àëüáî êóäçåëÿ) ñêðó÷âàëàñÿ ¢ "ëÿëå÷ê³", "êðóöåëüê³", "ñêðóòê³" ö³ ñïëÿòàëàñÿ ¢ êîñû, ³ ¢ òàê³ì âûãëÿäçå çàõî¢âàëàñÿ äà ïðàäçåííÿ.

Ó ñòàðàæûòíàñ³ ïðàë³ íà âåðàöÿíå, ³ ãýòà çàéìàëà âåë³çàðíóþ êîëüêàñöü ÷àñó. Ó êàíöû Õ²Õ-ïà÷àòêó ÕÕ ñòàãîääçÿ, äçÿêóþ÷û ç'ÿ¢ëåííþ "êàëà¢ðîòêà" (àä áåëàðóñêàãà "êîëà êðóö³öü, ïàâàðî÷âàöü"), òýõíàëàã³÷íû ïðàöýñ ïðàäçåííÿ çíà÷íà ïàñêîðû¢ñÿ. Õëîïöû ³ äçÿ¢÷àòû ¢áà÷ûë³ ¢ äçåÿíí³ äâà òûïû êàëà¢ðîòêà¢, ÿê³ÿ áûë³ ïðàäñòà¢ëåíû íà âûñòàâå.

ßê äàâåäàë³ñÿ âó÷í³, íà Áåëàðóñ³ áûëà øûðîêà ðàñïà¢ñþäæàíà òðàäûöûÿ ñóìåñíàãà æàíî÷àãà ïðàäçåííÿ, òàê çâàíûÿ "âÿ÷îðê³" ¢ ÿê³ì-íåáóäçü àäíûì ç âÿñêîâûõ äàìî¢. Äàëåéøû ë¸ñ ñïðàäçåíàé í³òê³ - ãýòà êðîñíû ³ ¢ìåëûÿ ðóê³ òêà÷ûõ.

Ïàñëÿ çíà¸ìñòâà ç ïðàöÿñàì àïðàöî¢ê³ ë¸íó ³ ïðûëàäàì³ ïðàöû ¢âàãà õëîïöà¢ ³ äçÿ¢÷àò áûëà çâåðíóòà íà íàñòóïíóþ ýêñïàç³öûþ âûñòàâû, ó ÿêîé ïðàäñòà¢ëåíà âÿë³êàÿ êîëüêàñöü ³ëüíÿíûõ âûðàáà¢. Ïîñö³ë³, äûâàíû, àáðóñû, ïàëîòíû, ðó÷í³ê³, ìóæ÷ûíñêàÿ ³ æàíî÷àÿ âîïðàòêà. Ãýòà ¢ñÿ íåçâû÷àéíàÿ äëÿ ñó÷àñíàãà ÷àëàâåêà ïðûãàæîñöü êàë³ñüö³ áûëà ñòâîðàíà æàíî÷ûì³ ðóêàì³ ë³äñê³õ òêà÷ûõ. À çàç³ðíó¢øû ¢ êóôàð, ÿê³ ðàíåé ñëóæû¢ ëþäçÿì çàìåñò øàôû, äçÿ¢÷àòû ¢áà÷ûë³ âûðàáû, ÿê³ÿ êàë³ñüö³ ³õ àäíàãîäê³ ðûõòàâàë³ ñàáå ¢ ïàñàã.

Ñàïðà¢äíàå "ïàäàðîææà ¢ ÷àñå" çàçåñí³ë³ âó÷í³ ïàä ÷àñ ïðàâÿäçåííÿ ìóçåéíà-ïåäàãàã³÷íàãà çàíÿòêà "Ë¸í - òàáå ïàøàíà ³ ïàêëîí!" ßíû íå ïðîñòà ïàøûðûë³ âåäû ïðà æûöö¸, ïîáûò, êóëüòóðíûÿ òðàäûöû³ íàøûõ ïðîäêà¢, à âûêàðûñòàë³ ¢í³êàëüíóþ ìàã÷ûìàñöü ðàçãëåäçåöü ïðàäìåòû ç óñ³õ áàêî¢, ïðàêòû÷íà ³õ àñâî³öü.

Íàòàëëÿ Àíàøêåâ³÷,
класны кіраўнік 8 Б класа.

Ïàéøî¢ ç æûööÿ Àëÿêñàíäð Ñàâÿíêî¢

Íåñòàëà Àëÿêñàíäðà Ñàâÿíêîâà, âàëàíö¸ðà, àêòûâ³ñòà ñà Ñê³äçåëÿ, ìóæà ê³ðà¢í³öû ìÿñöîâàé ñóïîëê³ Òàâàðûñòâà áåëàðóñêàé ìîâû, äûðýêòàðê³ ë³òàðàòóðíà-êðàÿçíà¢÷àãà ìóçåÿ Ýë³çû Àæýøê³ ¢ Ì³ëüêà¢ø÷ûíå - Òàööÿíû Ñàâÿíêîâàé. Ïàì¸ð ¸í àä êàðîíàâ³ðóñíàé ³íôåêöû³. Àëÿêñàíäðó Ñàâÿíêîâó áûëî 70 ãîä. Ïðà ÿãî ¢ñïàì³íàå ïàýòêà Äàíóòà Á³÷ýëü:

- 2021 ãîä àá'ÿ¢ëåíû Ãîäàì ñÿì'³, ó êàñö¸ëå - Ãîä ñâÿòîãà Þçàôà, ³ ìû ãàâîðûì óâåñü ÷àñ ïðà òîå, øòî ëþäç³ ìîöíûÿ ñåì'ÿì³ ³ âûõî¢âàþöü ¢ ñåì'ÿõ. Äûê âîñü, ãýòà áû¢ ïðûêëàä òîé ñÿì'³. ßíû ðàçàì ïðàöàâàë³ ¢ ìóçå³ ¢ Ì³ëüêà¢ø÷ûíå, ÿíû ðàçàì ïðàöàâàë³ íà áåëàðóñêóþ ìîâó ¢ Ãàðîäí³. ßíû ðàçàì æûë³, ÿíû ãàäàâàë³ ñâà³õ äçÿöåé. Ãýòà ¢çîð äëÿ Áåëàðóñ³.

Ïàõàâàë³ Àëÿêñàíäðà Ñàâÿíêîâà 31 ñíåæíÿ íà íîâûõ ñê³äçåëüñê³õ ìîã³ëêàõ ó â¸ñöû Ïàðûçàíñêàÿ.

Ãàðàäçåíñêàÿ àáëàñíàÿ àðãàí³çàöûÿ ÒÁÌ âûêàçâàå ñâîé ñìóòàê ³ ñï÷àóâàííі ñÿì'³ íÿáîæ÷ûêà ç ïðû÷ûíû ñìåðö³ ñàïðà¢äíàãà Áåëàðóñà ³ Ïàòðû¸òà.

ßêóá Ñóøû÷ûíñê³,
Беларускае Радыё Рацыя.

ÃÅÐÎ² ÑÂÀÁÎÄÛ ÏÎÁÀ× ÇÍÀÌ²

У лёсавызначальныя для дзяржавы моманты заўсёды знаходзяцца асобы, якія не скараюцца і ў самых безнадзейных абставінах. Няхай іх змаганне не мае шанцаў на поспех. Але яно заўсёды мае шанец стаць прыкладам - дзеля працягу.

Óë. Àðëî¢.

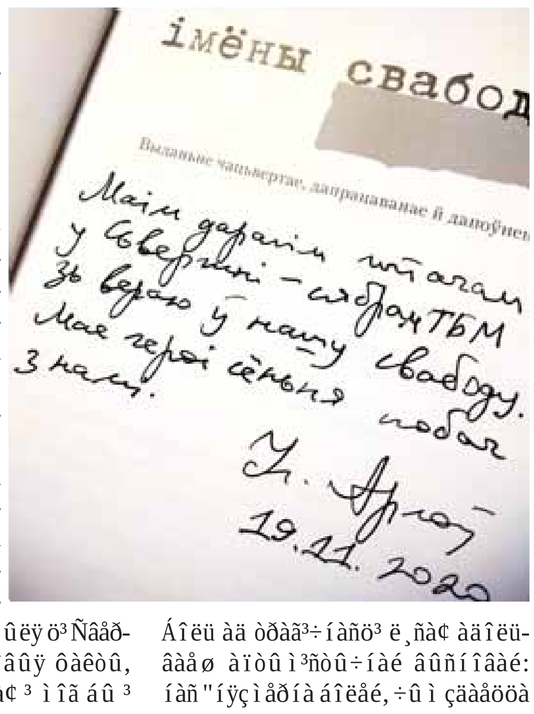

Íà ø÷àñöå, ¸ñöü ÿø÷ý íÿìàëà ëþäçåé, äëÿ ÿê³õ ê í³ãà - íàéëåïøû ïàäàðóíàê, ÿêîå ñâÿòà í³ âàçüì³. Ìåíàâ³òà òàêîå â³íøàâàííå àä Óëàäç³ì³ðà Àðëîâà çíî¢ àòðûìàëà (öÿïåð ïàä Áîæàé íàðàäæýííå ³ Íîâû ãîä) ãðàìàäñêàñöü Íÿñâ³æ÷ûíû.

Ïàäàðóíàê êàøòî¢íû - "²ì¸íû ñâàáîäû"- âûäàííå 4-å, äàïðàöàâàíàå ³ äàïî¢íåíàå (365+1 ã³ñòàðû÷íû ïàðòðýò ãåðîÿ¢ áåëàðóñêàé ñâàáîäû XVIII - XXI ñòàãîääçÿ¢). Ýíöûêëàïåäûÿé ëþáî³ äà ðàäç³ìû, âîë³ ³ íåçàëåæíàñö³ íàçâà¢ ê í³ãó âà ¢ñòóïíûì ñëîâå Àëÿêñàíäð Ëóêàøóê. Ñàì æà à¢òàð äçåë³ööà íàç³ðàííåì:

- Êàë³ ï³øàø êí³ãó ç òàêîé êîëüêàñöþ äçåéíûõ àñîáà¢, íàäûõîäç³öü ìîìàíò, ó ÿê³ ïà÷ûíàåø àä÷óâàöü ³õíþþ ìåòàô³ç³÷íóþ, à ÷àñàì ³ ô³ç³÷íóþ ïðûñóòíàñöü íåäçå ïîáà÷".

À øòî æ òû, íÿñâ³æñê³ ÷ûòà÷? Ïðûãàäâàåø ç âîë³ à¢òàðà àäç³í çà àäíûì ãåðà³÷íûÿ, ÷àöåé çà¢÷àñíà àáàðâàíûÿ ë¸ñû. Øóêàåø ñâà³õ äû ñóñåäçÿ¢, ç-ïàä Êëåöêà, Êàïûëÿ ö³ Ñâåðæàíÿ. Ñóñòðàêàåø íîâûÿ ôàêòû, äç³â³øñÿ, øòî íå âåäà¢ ³ ìîã áû ³ íå âåäàöü. Ïðûêìÿ÷àåø àêöýíòû, íà ÿê³ÿ ðàíåé íå çâàæà¢. Ïàãàäæàåøñÿ ç òûì, øòî ïàìÿöü ïàâ³ííà áûöü äçåéñíàé, ³ ðàäóåøñÿ, øòî ñ¸ëåòí³ì ³ ñòàðàííÿì ³ ç'ÿâ³ë³ñÿ íà Íÿñâ³æ÷ûíå âóë³öà íàøàãà Óëàäç³ì³ðà Æûëê³ ³ "Êàìåíü Æûëê³". Áîëü àä òðàã³÷íàñö³ ¸ñöü àä ðîëü-âàâåø àïòûì³ñòû÷íàé âûñíîâàé: íàñ "íÿçìåðíà áîëåé, ÷ûì çäàåööà ¢ ÷àñû ïàíÿâåðê³ ³ ðîñïà÷û". Ðàçóìååø, øòî ïðàöÿã ê í³ã³ ï³øàööà ³ ñ¸ííÿ í³ ì ³ ì.

…² çàïàëüâàåø êàëÿäíóþ ñâå÷êó ïàìÿö³, íàâàãîäíþþ ñâå÷êó íàäçå³.

Íàòàëëÿ Ïëàêñà.

Ðàçâ³òàëüíàå ïàäàðîææà ïà ðîäíàé Äçÿòëà¢ø÷ûíå

ßê ³ìãíåííà áÿæûöü ÷àñ. Çàâåðøûëà, çóñ³ì íÿäà¢íà ñóñòðàêàë³ âûñàêîñíû, 2020 ãîä. Ãîä, ó ÿê³ì íà ÷àëàâåöòâà çâàë³ëàñÿ ñòðàøíàÿ, äàñþëü íåâÿäîìàÿ õâàðîáà. Êàðîíàâ³ðóñ, ãîä áóðíûõ, íåïðàäêàçàëüíûõ ïàë³òû÷íûõ ïàäçåé, ãîä øìàòë³ê³õ âàåííûõ êàíôë³êòà¢, çàáàñòîâàê ³ ïðàòýñòà¢ ì³ðíûõ ãðàìàäçÿí, ãîä ïðûðîäíûõ êàòàêë³çìà¢.

Ïðà¢äà, ó íàøàé ñÿì'³ áûë³ ³ ðàäàñíûÿ ïàäçå³. Ó êàíöû æí³¢íÿ ìû ç æîíêàé ñö³ïëà àäñâÿòêàâàë³ ïà¢ñòàãîääçÿ ñóìåñíàãà æûööÿ, à ïðàç ìåñÿö óïåðøûíþ çà 50 ãàäî¢ óäàëîñÿ ðàçàì àäïà÷ûöü ó ñàíàòîðû³ "Ýíåðãåòûê". Ñòàðýéøû ¢íóê ²âàí êàí÷àòêîâà âûçíà÷û¢ñÿ "ðàñêâ³òàööà" ç õàëàñöÿöê³ì æûöö¸ì ³ ñòâàðûöü ñâàþ ñÿì'þ. Ãýòû âàæíû êðîê áû¢ çàïëàíàâàíû íà ïà÷àòàê 2021 ãîäà. Ìåíøû ¢íóê Ì³õàñü óæí³¢í³ çãîäëå¢ ïðàéñö³ ïðàç ïàðîã³ ñóð'¸çíàãà àäáîðó ³ ñòàöü âûõàâàíöàì ïðýñòûæíàé ôóòáîëüíàé àêàäýì³³ áåðàñöåéñêàãà "Äûíàìà" ¢ ãîðàäçå Àøìÿíû. Íàñòîéë³âàñöü, âûòðûìêó, ñïàðòûâíû ³ìïýò ïðàÿâ³ëà ³ íàøà àäç³íàÿ ¢íó÷êà Äàð'ÿ, ÿêàÿ òàêñàìà çàõàï³ëàñÿ ôóòáîëàì. Êóì³ðàì äëÿ ÿå ñòàëà ³ãðîê ìåñêàãà "Äûíàìà" ³ íàöûÿíàëüíàé êàìàíäû Áåëàðóñ³, áûëàÿ âó÷àí³öà ÑØ ¹ 3 ã. Äçÿòëàâà Êàðûíà Àëüõîâ³ê. Íà àäíûì ç ìàò÷à¢ íà ïåðøûíñòâî Ãàðàäçåíñêàé âîáëàñö³ ñÿðîä äçÿ¢÷ûíàê ÿå çà¢âàæû¢ òðýíåð ðýçåðâó ñòàë³÷íàãà "Äûíàìà" ³ çàïðàñ³¢ íà ïðàãëÿä ó Ìåíñê. Öÿïåð àìàëü êîæíóþ ïÿòí³öó ïàñëÿ ¢ðîêà¢ Äàð'ÿ ñàìàñòîéíà åäçå ìàðøðóòêàé ó Ìåíñê, ïàñïÿâàå íà âÿ÷ýðíþþ òðýí³ðî¢êó, íà÷óå ¢ ðîäíàé ö¸òê³. Ó ñóáîòó, ÿê ïðàâ³ëà, åäçå ç êàìàíäàé íà òàâàðûñöê³ÿ ñóñòðý÷û ¢ ³íøûÿ ãàðàäû êðà³íû ö³ ïðàâîäç³öü ³õ ó Ìåíñêó. Ó íÿäçåëþ ç ðàí³öû - òðýí³ðî¢êà ç êàìàíäàé ³ "ïàêåò" õàòí³õ çàäàííÿ¢ ïà ¢äàñêàíàëåííþ ³íäûâ³äóàëüíûõ ôóòáîëüíûõ óì³ííÿ¢ ³ ôàëüí³÷íàé ïàäðûõòî¢ê³. Äàðîãà ¢ Äçÿòëàâà ³ ïàäðûõòî¢êà äà ¢ðîêà¢ çàéìàþöü äðóãóþ ïàëîâó äíÿ, à ³íøû ðàç - êàâàëàê íî÷û.

Çàäàíàãà áîêó ïîñïåõ³ ¢íóêà¢ ðàäàâàë³ íàñ, õîöü áûëî òðîøê³ òðûâîæíà ³ øêàäà ³õ. ßê í³ êàæû, à øòîòûäí¸âûÿ ïàåçäê³ ìàðøðóòêàé ó ñòàë³öó, à òàì íà ãàðàäñê³ì òðàíñïàðöå ¢ äâóõì³ëü¸ííûì ãîðàäçå, íàñû÷àíûì øìàòë³ê³ì³ ïàë³òû÷íûì³ àêöûÿì³, àñàáë³âà ¢ âûõàäíûÿ äí³, âûêë³êàë³ òðûâîãó ³ íàéáîëåé ó Íàòàëë³ Ãåîðã³å¢íû. Õâàëÿâàëàñÿ ³ ïåðàæûâàëà ÿíà ³ çà ìåíøàãà Ì³õàñÿ. Âåäàëà, øòî æûâå ¢ çðó÷íûì, ïðàñòîðíûì äâóõìåñíûì ïàêî³ ç àäìûñëîâûì ïÿö³ðàçîâûì õàð÷àâàííåì, âó÷ûööà ¢ ìÿñöîâàé ã³ìíàç³³, äà ÿêîé íå áîëåé çà ñòî êðîêà¢, ðûõòóå õàòí³ÿ çàäàíí³ ïàä íàãëÿäàì ïåäàãîãà¢-âûõàâàëüí³êà¢, òðýí³ðóåööà ïàä ê³ðà¢í³öòâàì òðýíåðà¢-ïðàôåñ³ÿíàëà¢, íà ïðàöÿãó ñóòàê çà çäàðî¢åì âûõàâàíöà¢ ñî÷ûöü êâàë³ô³êàâàíû ìåäûê, àëå ¢ñÿðî¢íà äàë¸êà àä áàöüêî¢ñêàé ëàñê³ ³ êëàïàòë³âàé áàáóë³íàé àïåê³. Íà âà÷àõ ìåíøûÿ ¢íóê³ ïàñòàëåë³, ñòàë³ áîëüø àäêàçíûì³, ñàìàñòîéíûì³, äûñöûïë³íàâàíûì³.

Ó êàñòðû÷í³êó, ïàä÷àñ íàøàãà àäïà÷ûíêó ¢ "Ýíåðãåòûêó", ó àäç³í ç âûõîäíûõ äç¸í Ì³õàñü ïðûåõà¢ íà ïàðó äç¸í äàõàòû. Ìà¸é Íàòàëë³ ðàïòàì çàõàöåëàñÿ ¢ Äçÿòëàâà. Ìàòûâàâàëà òûì, øòî òðýáà ïàë³öü õàòí³ÿ êâåòê³, íåøòà ¢çÿöü ç àäçåæû äû ïðîñòà çìÿí³öü àáñòàíî¢êó.

Êàíåøíå æ, ïàåõàë³, áî ìàøûíà áûëà ç íàì³. Äàðîãàé óçí³êëà ³äýÿ åõàöü ³íøûì øëÿõàì. Çâÿðíóë³ íà Ãàëóáû, Çà÷ýï³÷û Ø÷ó÷ûíñêàãà ðà¸íà, Ãóçí³, Øàðø í³, Äçÿì'ÿíà¢öû. Àáøàðû Ë³ï³÷àíñêàé ïóø÷û, ðàñê³íó¢øûÿñÿ àáàïàë äàðîã³, ïðûìóñ³ë³ êîæíàãà çàäóìàööà ïðà íåøòà ñâà¸. Åõàë³ íÿõóòêà, ëþáóþ÷ûñÿ ïðûãàæîñöþ ëÿñíîãà áÿñêðàéíÿãà ìàñ³âó. Ïðàÿçäæàþ÷û ïà¢ç Äçÿì'ÿíà¢öû, æîíêà ðàïòàì çàõàöåëà çàâÿðíóöü ó â¸ñêó, áî í³êîë³ íå áûëà òóò. Òûì áîëüø, øòî ¢æî íåêàëüê³ ãàäî¢ ãýòû ö³õ³ ëÿñíû êóòîê, êàá ëÿã÷ýé ïåðàæûöü òðàã³÷íóþ ñòðàòó ñûíà, âûáðàëà äëÿ ñâàéãî æûööÿ áûëàÿ êàëåãà, ç ÿêîé äî¢ã³ ÷àñ ïðàöàâàë³ ¢ àäíûì êàá³íåöå. Â¸ñêà âÿë³êàÿ, õîöü äà¢íî ¢æî íÿìà ñàëüñàâåòà, øêîëû ³ ³íøûõ óñòàíî¢, àëå ç ïà¢ñîòí³ æûõàðî¢ ¸ñöü. Çóñ³ì íÿäà¢íà òóò ïà¢ñòà¢ íåâÿë³ê³ ïðûãîæû áóäûíàê äðà¢ëÿíàé ïðàâàñëà¢íàé öàðêâû, øòî ñâåä÷ûöü ïðà ïåðñïåêòûâó ãýòàãà íàñåëåíàãà ïóíêòà.

Àäç³í âÿñêîâåö, ÿê³ ðàìîíòàâà¢ ïëîò, ïàäêàçà¢, ÿê íàì òðàï³öü äà Â.Ê. Êóøàëü. Õàòó çíàéøë³, ïðà¢äà, ó àïîøí³ ìîìàíò Íàòàëëÿ íå çàõàöåëà ïðûíîñ³öü êëîïàò, çâàë³¢øûñÿ, ÿê ñíåã íà ãàëàâó ñâà¸é áûëîé êàëåãå. Â³ç³ò àäêëàë³ íà ïàçíåéøû ÷àñ, òûì áîëüø øòî äà Äçÿì'ÿíà¢öà¢ ç Äçÿòëàâà ñêîí÷àíà àñôàëüòàâàííå äàðîã³.

Ïàñëÿ àäïà÷ûíêó ¢ ñàíàòîðû³ ïà÷àëàñÿ äðóãàÿ ïàëîâà êàñòðû÷í³êà, òàê çâàíàÿ "çàëàòàÿ âîñåíü" ç ïàë³òðàé æî¢òà-áàðâîâûõ ôàðáà¢. Ïðà¢äà, ÷àìóñüö³ êðàÿâ³äû íå ðàäàâàë³ íàñ òàê, ÿê ó ïàïÿðýäí³ÿ ãàäû. Íà ñýðöû ïàíàâàëà íåéêàÿ òðûâîãà. Òàê ³ ì³íó¢ êàñòðû÷í³ê, à ÿìó íà çìåíó ïðûéøî¢ õìóðû, õàëàäíàâàòû ë³ñòàïàä.

Ç êîæíûì äí¸ì ó ìà¸é æîíê³ ç'ÿ¢ëÿëàñÿ ¢ñ¸ áîëüø íàäàêó÷ë³âàÿ äóìêà ç'åçäç³öü êóäû-íåáóäçü, êóï³öü øòî-íåáóäçü, ïàãëÿäçåöü øòî-íåáóäçü. Ç'åçäç³ë³ ¢ Íàâàãðàäàê, íàáûë³ íîâóþ ëÿäî¢íþ. Ó Ë³äçå êóï³ë³ êàìïëåêò ïàñöåëüíàé á³ë³çíû, êàñòðóëüêó, øóêàë³ íîâóþ ïàòýëüíþ ³ ÿø÷ý õîöü øòî íà êóõíþ, õîöü ðó÷í³÷îê ö³ àáðóñ.

Àäíîé÷û ë³ñòàïàäà¢ñê³ì ðàíêàì çíî¢ ãó÷ûöü ïðîñüáà êóäû-íåáóäçü ïàåõàöü. Íàïà¢ñóð'¸çíà ïðàïàíóþ - íà Êóäûê³íó ãîðêó. Çãîäíà. Ïàåõàë³. Ñïà÷àòêó ¢ áîê Äâàðöà, àëå íà ïà¢äàðîçå ìà¸é ñïàäàðîæí³öû íå çàõàöåëàñÿ, áî áûëà òàì äçÿñÿòê³ ðàçî¢. Ïàâÿðíóë³ íà Òàðàñàâ³÷û ³ Ïàëóáà÷ê³. ß ðàñïàâ¸¢ ïðà äóãó Ñòðóâå, ðàñêàçà¢, øòî ìû çíàõîäç³ìñÿ íà òàê çâàíàé Ñëîí³ìñêàé ãðàäçå Íàâàãðàäñêàãà ¢çâûøøà, øòî ãýòà ñàìàå âûñîêàå ìåñöà Äçÿòëà¢ø÷ûíû. ßãî âûøûíÿ àìàëü 300 ìåòðà¢ íàä óçðî¢íåì ìîðà. Ïðàåõàë³ ïà¢ç áÿçëþäíûÿ Ïàëóáà÷ê³, ïðàç Òàðàñàâ³÷û ³ ïàëÿâîé äàðîãàé òðàï³ë³ ¢ Âàëî¢í³ê³, ÿê³ÿ õîöü ³ ïðû àñôàëüöå, àëå âûãëÿäàþöü íå ìåíø ñóìíà. Íà âóë³öû í³âîäíàé æûâîé äóøû.

Áîëüø ÿê ïà¢ñîòí³ ãàäî¢ òàìó, êàë³ ÿ ïà÷ûíà¢ ïðàöó äûðýêòàðàì Äçÿòëà¢ñêàé ÄÞÑØ, ìÿíå íàê³ðî¢âàë³ ïðàäñòà¢í³êîì ÐÀÍÀ íà ýêçàìåíû ¢ Ñÿì¸íà¢ö³êóþ áàçàâóþ øêîëó. Òðàíñïàðòàì áû¢ ñïàðòû¢íû ðîâàð. Íåäçå ïàì³æ Òàðàñàâ³÷àì³ ³ Ïåòðóêàì³, íà ïàëÿâîé äàðîçå, ÿ íàåõà¢ íà êàâàëàê êàëþ÷àãà äðîòó ³ äàâÿëîñÿ âÿðíóööà ¢ Äçÿòëàâà, âåäó÷û ðîâàð ó ðóêàõ.

Çà Âàëî¢í³êàì³, íà ãàðû, çà¢âàæûë³ ¢êàçàëüí³ê íà Ïåòðóê³, Ñÿì¸íàâ³÷û. Íå÷àêàíà ïðûíÿ¢ ðàøýííå õîöü ïðàç ïà¢ñòàãîääçÿ ïàáûöü ó òûõ Ñÿì¸íàâ³÷àõ. Äàãëåäæàíàÿ, ðî¢íàÿ ãðàâåéíàÿ äàðîãà âÿäçå ¢ àá'åçä Ïåòðóêî¢. Òóò ñóñòðý¢ñÿ ÷àëàâåê, ÿê³ ç ìàëàòêîì ³ çóá³ëàì ç ðó³íà¢ áûëîé êàëãàñíàé ôåðìû çäàáûâà¢ íà ñâàå ïàòðýáû ÷ûðâîíóþ öýãëó. Ç ÿãî ñëî¢ äàâåäàë³ñÿ, øòî ¢ Ïåòðóêàõ íà ¢ñþ â¸ñêó òîëüê³ àäç³í æûõàð.

Ïà¢ðàçâàëåíûÿ áóäûíê³ ôåðìû, çàê³íóòûÿ ñÿíàæíûÿ òðàíøý³, âàäàíàïîðíàÿ âåæà ñóñòðàêàë³ íàñ çë³âà, íà ãðóäêó, ïðû ¢åçäçå ¢ Ñÿì¸íàâ³÷û. Ó â¸ñöû òðû âóë³öû. Ïðàåõàë³ ïà àäíîé - í³âîäíàãà æûâîãà ÷àëàâåêà. Íà äðóãîé, ó äâàðû, ïàø÷àñö³ëà çà¢âàæûöü ïàæûëîãà ìóæ÷ûíó. Ïðûïûí³ë³ñÿ. Ïàâ³òàë³ñÿ. Çàãàâàðûë³. Íàø ïðûåçä êðûõó çäç³â³¢ ÿãî. Íàïý¢íà, ¸í ³ íå ïàâåðû¢ íàøûì êðàÿçíà¢÷ûì ïàçíàâàëüíûì íàìåðàì, àëå ðàçãàâàðû¢ñÿ. Âûñâåòë³ëàñÿ, øòî ¢ Ñÿì¸íàâ³÷àõ òðû æûõàðê³. Àäíà ç ³õ - ÿãî ö¸ø÷à, äà ÿêîé ðàç íà òûäçåíü ³ íàâåäâàåööà, êàá ïðûíåñö³ ¢ õàòó äðî¢, âàäû, à òàêñàìà çàáÿñïå÷ûöü õëåáàì, öóêðàì, êðóïàì³, ³íøûì³ õàð÷àì³. Ñàì æûâå ¢ Áîðêàõ. Ó â¸ñöû Ñÿì¸íàâ³÷û øìàò ñàäî¢, óñëàíûõ àïàäêàì³ ÿáëûêà¢, ÿê³ÿ í³êîìó íå ïàòðýáíûÿ. Íàâàò "á³÷û" ¢æî íåêàëüê³ ãàäî¢ íå àáòðàñàþöü ñàäû, áî òðàíñïàðò ³ ïàë³âà àáûõîäçÿööà äàðàæýé çà âûðó÷êó àä çäàäçåíàé ñàäàâ³íû. Âàêîë Ñÿì¸íàâ³÷à¢ - äàãëåäæàíûÿ áÿñêðàéí³ÿ êàëãàñíûÿ ïàë³ ç ñòîñàì³ êîòêà¢ ñàëîìû, íà ÿê³õ òàì-ñÿì ãîðäà ñÿäçÿöü äðàïåæíûÿ ïòóøê³, ïàäï³ëüíî¢âàþ÷û ìûøýé, à ìîæà, ³ çàéöî¢. Íà äàëÿãëÿäçå çà¢âàæûë³ íåêàëüê³ äç³ê³õ êîçà¢.

Äàëåé øëÿõ ëÿæà¢ íà ñòàðàæûòíàå ìÿñòý÷êà Ðàãîòíà, ó ÿê³ì ìàÿ Íàòàëëÿ, ÿê ³ ¢ ßâàðû, í³êîë³ íå áûëà. Êîëüê³ åçäç³ëà, ïðàöóþ÷û íàñòà¢í³öàé, à ïàçíåé çàâó÷àì, íà ðîçíûÿ ñåì³íàðû, àäêðûòûÿ ¢ðîê³ ¢ øêîëû ðà¸íà, à Ðàãîòíà ³ ßâàð çàñòàâàë³ñÿ íåâÿäîìûì³.

Ó àïóñöåëûì áûëûì ìÿñòý÷êó ïàä'åõàë³ äà êàñö¸ëà, ïàëþáàâàë³ñÿ ÿãî ïðûãàæîñöþ, óñïîìí³ë³, øòî íå òàê äà¢íî ìÿñöîâû ñà¢ãàñ âûêàðûñòî¢âà¢ ÿãî ÿê ñêëàä, ïðàåõàë³ ïà¢ç çàìêí¸íóþ ñòàëî¢êó, êàëÿ ïðûãîæàãà äâóõïàâÿðõîâàãà áóäûíêà øêîëû, çà ïàðòû ÿêîãà íå òàê äà¢íî ñàäç³ëàñÿ ïà¢òûñÿ÷û âó÷íÿ¢ øêîëû, øòî äàëà ïóö¸¢êó ¢ æûöö¸ äçÿñÿòêàì çíàêàì³òûõ ëþäçåé: òàëåíàâ³òûõ ê³ðà¢í³êî¢, ïåäàãîãà¢, ³íæûíåðà¢, ñïàðòñìåíà¢.

Ñ¸ííÿ òóò êàëÿ 30 âó÷íÿ¢. Çá³ðàë³ñÿ äàåõàöü ÿø÷ý ³ äà Ãîðê³, àëå ñòàì³ë³ñÿ. Íà íåêàëüê³ õâ³ë³í çðàá³ë³ ïðûïûíàê çà Ðàãîòíà íà áåðàçå âàäàñõîâ³ø÷à, çâûêëûì ìåñöû ðûáàêî¢-àìàòàðà¢. Çäàë¸êà àãëåäçåë³ çíàêàì³òàå ñòàðàæûòíàå ãàðàäç³ø÷à ïåðøàæûõàðî¢ ãýòûõ ìÿñö³í, ÿêîå ñ¸ííÿ ìàå íàçâó "òàëåðêà" çà âÿë³êàå ïàäàáåíñòâà íà ãýòóþ ïàñóäç³íó.

Ç Ðàãîòíà ïðàç ßõíî¢ø÷ûíó ðóøûë³ äà Ñà÷û¢ëÿí, êàá ïðàç ³õ òðàï³öü ó ßâàð. Ó Ñà÷û¢ëÿíàõ óðàç³ë³ äâà áóäûíê³. Àáîäâà çáóäàâàíûÿ ¢ êàíöû 20 ñòàãîääçÿ ç áåëàé öýãëû, àáîäâà - äâóõïàâÿðõîâûÿ. Êàíòîðà êàëãàñà ³ æûëû äîì äëÿ íàñòà¢í³êà¢ ³ ñïåöûÿë³ñòà¢. Ó àäíûì ³ äðóã³ì ñ¸ííÿ "ãóëÿå" âåöåð, íà áàëêîíàõ øìàòêâàòýðíàãà äîìà ïàðàñë³ ìàëàäûÿ áÿðîçê³, à íà ïàäâîðêó íå¢çàáàâå áóäçå ëåñ, òàê³ æ, ÿê íà ïàäìóðêàõ ñòàðàæûòíàãà øìàòâåêàâîãà ïàëàöà êîë³øí³õ óëàäàðî¢ ãýòûõ ìÿñö³í, çíàêàì³òûõ ìàãíàòà¢ ç ðîäó Ðàäç³â³ëà¢. Ó òóòýéøûõ æûõàðî¢ ãýòûÿ ðàçâàë³íû àòðûìàë³ íàçâó "çàìà÷àê".

Çà ãýòûì³ ïàäìóðêàì³ ïðàç ñîòíþ ìåòðà¢ ³ â¸ñêà ßâàð. Äàðîãà ¢ï³ðàåööà ¢ êîìïëåêñ äðà¢ëÿíûõ àäíàïàâÿðõîâûõ áóäûíêà¢ àñ³ðàöåëàé ìÿñöîâàé ñÿðýäíÿé øêîëû, ÿêàÿ ïàâ³ííà ãàíàðûööà ñâà³ì³ âûïóñêí³êàì³ íå ìåíø, à ìîæà, ³ áîëüø, ÷ûì ðàãîòíà¢ñêàÿ. Íà ïðàöÿãó àïîøí³õ äçÿñÿòêà¢ ãàäî¢ 20 ñòàãîääçÿ ïàìÿíÿëàñÿ ê³ðà¢í³öòâà øêîëû, äçÿòëà¢ñêàãà ÐÀÍÀ, ìÿñöîâàãà êàëãàñà, äà øêîëû ïðûáóäî¢âàë³ñÿ ìàéñòýðí³, ñòàëî¢êà, ñïàðòû¢íàÿ çàëà, ñêëàäû, íåäàíàðàçîâà ðàìàíòàâàëàñÿ àñíî¢íû áóäûíàê. Àñ¸ííÿ, ãëåäçÿ÷û íà ¢ñ¸ ïàáóäàâàíàå, çäàåööà, øòî ÿíî àïóñêàåööà ¢ çÿìëþ.

[illegible]

ïðàöÿãëàñö³ æûööÿ æàí÷ûíû ó Áåëàðóñ³ - 78 ãàäî¢, äà÷àêàëàñÿ ïðà¢íóêà¢, ïàðàäàâàëàñÿ çà ìàëîäøûõ óíóêà¢.

[illegible]

Ïà õàðàêòàðû Íàòàëëÿ Ãåîðã³å¢íà áûëà ïðûðîäæàíûì ë³äàðàì. ßíà ³ âó÷ûëàñÿ àìàëü íà âûäàòíà (ó àòýñòàöå - ë³÷àíûÿ ÷àöâ¸ðê³), ïàñïÿõîâà ñêîí÷ûëà äçÿòëà¢ñêóþ ìóçû÷íóþ øêîëó ïà êëàñå àêàðäûÿíà, êàëåêòû¢ êëàñà âûá³ðà¢ ÿå ³ ñòàðàñòàì, ³ íà ðîçíûÿ ï³ÿíåðñê³ÿ, à çàòûì ³ êàìñàìîëüñê³ÿ ê³ðà¢í³÷ûÿ ïàñàäû. Ç ïåðøàãà äà äçÿñÿòàãà êëàñà áûëà ñàë³ñòêàé òàíöàâàëüíàãà ãóðòêà Äçÿòëà¢ñêàãà äîìà ï³ÿíåðà¢, à çàòûì àìàëü 20 ãàäî¢ ê³ðàâàëà ³ì. Í³ àäç³í êàíöýðò íà ñöýíå ðà¸ííàãà Äîìà êóëüòóðû íå àáûõîäç³¢ñÿ áåç òàíöà¢, ïàñòà¢ëåíûõ Íàòàëëÿé Ãåîðã³å¢íàé. À ¢ êîæíûì òàíöû íå ìåíø çà 8-12 ïàð, áî áûëî øìàò àõâîòíûõ âàëîäàöü ìàéñòýðñòâàì ïðûãîæà òàí÷ûöü. À ÿê³ áû¢ ðýïåðòóàð: ³ áåëàðóñêàÿ ïîëüêà ç êðûæà÷êîì, ³ "Þðà÷êà" ç "Ëÿâîí³õàé", ³ ðîçíûÿ òàíöû ç ãóìàðàì, ³ ¢êðà³íñê³ÿ, ³ ìàëäà¢ñê³ÿ, ³ ðóñê³ÿ, ³ òàíöû íàðîäà¢ Ïðûáàëòûê³. Íàòàëëÿ áûëà ñàìàâó÷êàé, àëå âåëüì³ àïàíòàíàÿ ³ ¢ëþá¸íàÿ ¢ ñâà¸ õîá³, òàìó ¢ñ¸, øòî ¢äàâàëàñÿ äçåñüö³ ¢áà÷ûöü íà êîíêóðñàõ ö³ ïà òýëåâ³çàðû, ñòàðàëàñÿ ïðûñòàñàâàöü ïàä óìîâû ñâàéãî ãóðòêà. À òàíåö - ãýòà äàäàòàê äà àäðýïåòûðàâàíûõ äàñêàíàëûõ ðóõà¢ ³ àäïàâåäíàãà àäçåííÿ. Òîëüê³ óñ¸ ðàçàì ìàãëî äàöü ïàòðýáíû ýñòýòû÷íû ýôåêò. Òàìó ïîøóê³ ñïîíñàðà¢, ïàòðýáíûõ ìàòýðûÿëà¢, êâàë³ô³êàâàíûõ êðà¢÷ûõ çàéìàë³ ³íøûì ðàçàì íå ìåíø ÷àñó, ÷ûì ïàäðûõòî¢êà ñàìîãà òàíöó. À ÿø÷ý àìàëü óñå ðýïåòûöû³ ñóïðàâàäæàë³ñÿ ìóçûêàé ïàä ÿçûê. Ó ô³íàëå æ - òðûâîæíûÿ õâ³ë³íû çà êóë³ñàì³, ïåðàæûâàíí³, êàá í³õòî íå çáëûòà¢ñÿ, êàá óñ¸ ïðàéøëî ãëàäêà. Àâàöû³, ÿê ïðûíÿòà, òîëüê³ òàíöîðàì, ïðà ê³ðà¢í³êà ¢ñïàì³íàë³ ðýäêà, à ÷àñöåé óâîãóëå çàáûâàë³. Àñíî¢íàé ïðàöàé Íàòàëë³ Ãåîðã³å¢íû áûëî âûêëàäàííå á³ÿëîã³³. Çà ¢ñ¸ æûöö¸ ÿ íå ¢ñïîìíþ í³ àäíàãà âûïàäêó, êàë³ ìàÿ æîíêà ïàéøëà á íà ¢ðîê áåç ïàäðûõòî¢ê³, áåç íàï³ñàíàãà ïëàíà-êàíñïåêòà. ²íøû ðàç íà ãýòà ñûõîäç³¢ ÷àñ çà êîøò íà÷íîãà ñíó. Ìîæà, òàìó àìàëü óñå âó÷í³ ³ ëþá³ë³ á³ÿëîã³þ, áî ¢ äàäàòàê äà äàñêàíàëàãà âåäàííÿ ñâàéãî ïðàäìåòà äàïàñî¢âàë³ñÿ ïåðàêàíà¢÷û, çû÷íû, ïðûåìíû ãîëàñ, çà¢ñ¸äû àêóðàòíû çíåøí³ âûãëÿä íàñòà¢í³öû, ñïðàâÿäë³âà âûñòà¢ëåíûÿ àäçíàê³ íå òîëüê³ çà àäêàçû êàëÿ äîøê³, àëå ïàïðà¢ê³ ³ àäêàçû ç ìåñöà, óìåííå äàðàâàöü âó÷íþ ÿãî ïðîìàõ³ ³ áûöü ïðû ãýòûì ïàòðàáàâàëüíàé ³ ñïðàâÿäë³âàé. Äçÿñÿòê³ ÿå âó÷íÿ¢ áûë³ ïåðàìîæöàì³ ðà¸ííûõ, ïðûç¸ðàì³ àáëàñíûõ ³ ðýñïóáë³êàíñê³õ àë³ìï³ÿä. Ìíîã³ÿ âûáðàë³ ïðàôåñ³þ íàñòà¢í³êà á³ÿëîã³³.

Íàïÿ¢íà, òàìó, êàë³ ¢ 1988 ãîäçå ¢ íàøûì ãîðàäçå àä÷ûí³ëà äçâåðû íîâàÿ øêîëà, íà ïàñàäó çàâó÷à áûëà ïðûçíà÷àíà ìåíàâ³òà Íàòàëëÿ Ãåîðã³å¢íà. Íàïÿðýäàäí³ ÿíà ïàñïÿõîâà ïðàäñòà¢ëÿëà Äçÿòëà¢ñê³ ðà¸í íà ïåðøûì àáëàñíûì êîíêóðñå "Íàñòà¢í³ê ãîäà". Àäíîé ç ïåðøûõ íà Äçÿòëà¢ø÷ûíå ÿíà àòðûìàëà êâàë³ô³êàöûþ "íàñòà¢í³ê âûøýéøàé êàòýãîðû³".

Àëå âó÷ûöü äçÿöåé - ãýòà àäíà ñïðàâà, çâûêëàÿ. Âó÷ûöü ðî¢íûõ ñàáå, ìíîã³ÿ ç ÿê³õ áûë³ íàøìàò ñòàðýéøûÿ ³ áîëüø âîïûòíûÿ - ñïðàâà íîâàÿ, âåëüì³ ñóð'¸çíàÿ ³ àäêàçíàÿ. Êîëüê³ äàâÿëîñÿ ïàåçäç³öü ïà ñåì³íàðàõ, ãóòàðûöü ç âîïûòíûì³ çàâó÷àì³ âÿë³ê³õ ãàðàäñê³õ øêîë ³, ó ïåðøóþ ÷àðãó ç ß¢ãåí³ÿé Ðûãîðà¢íàé Ñàâàíüü, ïàä ÷û¸é àïåêàé Íàòàëëÿ Ãåîðã³å¢íà âûðàñëà ñàïðà¢äíûì ïåäàãîãàì. Íàñòîëüíûì³ êí³ãàì³ ñòàë³ çáîðí³ê³ çàãàäà¢ Ì³íàäóêàöû³, ìåòàäû÷íàÿ ë³òàðàòóðà ïà ê³ðàâàíí³ íàâó÷àëüíûì ïðàöýñàì. Ãàñöþþ÷û ¢ Â³ëüí³, ó ñâà¸êðà, çàñëóæàíàãà íàñòà¢í³êà Áåëàðóñ³, ÿê³ øàñíàööàöü ãàäî¢ ïðàöàâà¢ çàâó÷àì Âàëå¢ñêàé øêîëû, íå öóðàëàñÿ çàäàâàöü ÿìó ïûòàíí³, ³ ³íøû ðàç ³õ ãóòàðêà äà¢æûëàñÿ ãàäç³íàì³.

Óñ¸ ãýòà, àëå íàéïåðø ñïðàâÿäë³âûÿ àäíîñ³íû äà êîæíàãà ïåäàãîãà, çà êàðîòê³ òýðì³í äàïàìàãë³ ñòâàðûöü ïðàöàçäîëüíû, àïàíòàíû ³äýÿé ñòàöü óðàä ëåïøûõ øêîë ðà¸íà êàëåêòû¢ íàñòà¢í³êà¢, ÿê³ íàë³÷âà¢ àìàëü 100 ÷àëàâåê. À êîëüê³ íåðâîâûõ êëåòàê áûëî ïàòðà÷àíà ïðû ñêëàäàíí³ øòîãàäîâàãà ðàñêëàäó ¢ðîêà¢ äëÿ øêîëû àìàëü ç ïà¢ñîòíÿé êëàñà¢ ³ òûñÿ÷àé âó÷íÿ¢!

Ó êàíöû 2005 ãîäà íà ãàëàâó ìà¸é æîíê³ çâàë³ëàñÿ ÿø÷ý àäíà áÿäà. Íåñïàäçÿâàíàÿ òðà¢ìà ïðûêàâàëà ìÿíå íà äî¢ã³ÿ 9 ìåñÿöà¢ äà ëîæêà. Áû¢ ïàñòà¢ëåíû öÿæê³, íåâûëå÷íû äûÿãíàç. Ìà¸ æûöö¸ ïðàõîäç³ëà ïà áàëüí³öàõ Ãàðîäí³ ³ Äçÿòëàâà. Ñïîñàá ïåðàìÿø÷ýííÿ - òîëüê³ íà íàñ³ëêàõ.

Êîëüê³ ô³ç³÷íûõ ñ³ë ³ âûòðûìê³, íåðâîâàé íàïðóã³ ñïàòðýá³ëàñÿ ìà¸é Íàòàëë³, êîëüê³ òðýáà áûëî ïðàÿâ³öü ëàñê³, ïÿø÷îòû ³ äàáðûí³, ïàäòðûìë³âàþ÷û ìÿíå, âûêîíâàþ÷û êàïðûçû õâîðàãà.

Äçÿêóþ÷û ¸é, äàêòàðàì ³ ìà³ì ìàë³òâàì ìíå ïàø÷àñö³ëà ñïà÷àòêó ïåðàñåñö³ ¢ ³íâàë³äíû âàçîê, à çàòûì ³ ¢âîãóëå ïàäíÿööà íà ìûë³öû, ç ÿê³ì³ íå ðàññòàþñÿ ³ ñ¸íÿ.

Ó 2014 ãîäçå ÿø÷ý àäíî âûïðàáàâàííå çâàë³ëàñÿ íà íàñ: ³íñóëüò ïàçáàâ³¢ äàðó ìîâû íàøó ñòàðýéøóþ äà÷êó. Çíî¢ Íàòàëëÿ Ãåîðã³å¢íà çíà÷íóþ ÷àñòêó ÷àñó òðàö³öü íà ÿå àïåêó. Çíî¢ áàëüí³öû: òî Ë³äà, òî Ãàðîäíÿ. Çíî¢ òðûâîæíûÿ äí³ ³ íî÷û, çíî¢ íàøû ø÷ûðûÿ ìàë³òâû - ³ çíî¢ Óñÿâûøí³ çì³ëàñýðäç³¢ñÿ. Äà÷êà ïðàç òðû ãàäû âÿðíóëàñÿ íà ïðàöó. Êàðûñòàåööà à¢òàðûòýòàì ³ ïàøàíàé ó ïåäêàëåêòûâå ÑØ ¹ 9 ã. Ë³äû. Ïðàöÿãâàå ðûõòàâàöü ïåðàìîæöà¢ ãàðàäñê³õ ³ ïðûç¸ðà¢ àáëàñíûõ øêîëüíûõ àë³ìï³ÿä ïà àíãë³éñêàé ìîâå, ÿêîé ÿíà äàñêàíàëà âàëîäàå. Ó ñâîé ÷àñ ñêîí÷ûëà ç çàëàòûì ìåäàë¸ì äçÿòëà¢ñêóþ ÑØ ¹ 1, à çàòûì ç ÷ûðâîíûì äûïëîìàì Ìåíñê³ ë³íãâ³ñòû÷íû ¢í³âåðñ³òýò. Àä ìàö³ ïåðàíÿëà ãåíû àääàíàñö³ âûáðàíàé ïðàôåñ³³, äàáðàñóìëåííàñöü, ïðàöàçäîëüíàñöü.

Óñå æûööÿâûÿ êàë³ç³³ çíà÷íà ïàäàðâàë³ çäàðî¢å ìà¸é æîíê³. Íåòàê äà¢íî ÿíà âûìóøàíà áûëà çðàá³öü àïåðàöûþ íà ïàçâàíî÷íóþ ãðûæó, ç'ÿâ³ë³ñÿ çíà÷íûÿ ïðàáëåìû ç ö³ñêàì, ÷àñòà ñòàëà áàëåöü ãàëàâà ³ øìàò ³íøûõ, ìåíø çíà÷íûõ áîëÿê.

Íÿãëåäçÿ÷û íà ¢ñ¸ ãýòà, ìàÿ Íàòàëëÿ çà¢ñ¸äû áûëà íàäçåéíûì òûëàì, ïàäòðûìë³âàëà ¢ñå ìàå ãðàìàäñê³ÿ ñïðàâû: àäêðûöö¸ ìåìàð ûÿëüíûõ çíàêà¢ ³ äîøàê, ñóñòðý÷û áåëàðóñê³õ ï³ñüìåíí³êà¢ ç âó÷íÿì³ øêîë ðà¸íà ³ äàðîñëûì³ ¢ á³áë³ÿòýêàõ, ëþá³ëà êðàÿçíà¢÷ûÿ âàíäðî¢ê³, ïàâåðûëà ³ ïàäòðûìàëà ³äýþ ñòâàðýííÿ ¢ Äçÿòëàâå ïîìí³êà Ê.². Àñòðî¢ñêàìó.

Ðàçàì ìû ¢æî àõâÿðàâàë³ ïåðøóþ, àëå íå àïîøíþþ ãðàøîâóþ ñóìó ¢ ãýòóþ ñïðàâó. Ïà ïàõîäæàíí³ Íàòàëëÿ Ãåîðã³å¢íà - ðóñêàÿ. Ìàö³, õóòàðÿíêà çà ¢ñ¸, ýòí³÷íàÿ áåëàðóñêà ç ïðûãðàí³÷íàé Áåðàñöåéø÷ûíû, àëå ç ãîíàðàì ë³÷ûëà ñÿáå ðóñêàé. À áàöüêà ¢âîãóëå ìå¢ ñêàíäûíà¢ñê³ÿ êàðàí³. Ó ÿãî òûïîâàå øâåäñêàå ïðîçâ³ø÷à - ßíñîí, ïàçíåé ïåðàòâîðàíàå ðîäíûì³ ï³ñàðàì³ ¢ ßí³ñîíà. Äà÷óþ ãýòûõ ëþäçåé Íàòàëë³ áûëî íàêàíàâàíà íàðàäç³ööà íà áåëàðóñêàé çÿìë³, ó Äçÿòëàâå, òóò ïðàâåñö³ ñâà¸ äçÿö³íñòâà ³ þíàöòâà, òóò ñòâàðûöü ñÿì'þ, íàðàäç³öü äçÿöåé ³ äà÷àêàööà ¢íóêà¢, òóò, ó øêîëàõ ãîðàäà, äàïðàöàâàöü àìàëü 45 ãàäî¢, óâàáðàöü ó ñÿáå áåëàðóñê³ÿ òðàäûöû³ ³ êóëüòóðó, ïàãëûá³öü âåäû áàãàòàé ã³ñòîðûÿé ÂÊË, à ç 90-õ ãàäî¢ 20 ñòàãîäçÿ ïåðàéñö³ íà áåëàðóñêóþ ìîâó, íà ÿêîé ³ âûêëàäàëà ñâîé ïðàäìåò. Ïàçíåé, êàá ëåïø ÿå âåäàöü, ñòàëà ñÿáðàì ÒÁÌ, áåëàðóñêàÿ ìîâà çàïàíàâàëà ¢ íàøàé õàòå ¢ ïà¢ñÿäç¸ííûì æûöö³. Ïðûõ³ëüí³êàì³ ÿå ïàñòóïîâà ñòàíîâÿööà íàøû äçåö³ ³ ¢íóê³, áî ñàïðà¢äíàÿ ëþáî¢ äà ñâà¸é êðà³íû, çãîäíà ç âûêàçâàííåì Ê. Ïà¢ñòî¢ñêàãà, íå ìàã÷ûìà áåç ëþáîâ³ äà ñâà¸é ìîâû.

Ó àäíîé ç çàï³ñíûõ êí³æàê æîíê³ ÿ çíàéøî¢ äíÿì³: *"Истинная любовь к своей стране немыслима без любви к своему языку" (К. Паўстоўскі)*. Êàíåøíå æ, Ïà¢ñòî¢ñê³ ìå¢ íà ¢âàçå ðóñêóþ ìîâó, àëå Íàòàëëÿ ãýòàå âûêàçâàííå ïðûñòàñàâàëà äà ìîâû òàãî íàðîäà ³ êðà³íû, äçå ¸é âûïàëà ïðàæûöü çÿìíîå æûöö¸.

Àäûøëà ¢ ³íøû ñâåò íàøà Íàòàëëÿ, ïðûãîæàÿ æàí÷ûíà, ëàñêàâàÿ ³ äàáðàäóøíàÿ æîíêà, ïÿø÷îòíàÿ ìàö³, êëàïàòë³âàÿ áàáóëÿ, íåíàçîéë³âàÿ ñâÿêðóõà, âûñîêàêâàë³ô³êàâàíû ïåäàãîã-ïðàôåñ³ÿíàë, ñïðàâÿäë³âàÿ ñóñåäêà, ç Áîãàì ó ñýðöû. Âåëüì³ íåñïàäçÿâàíà, ö³õà, í³êîãà íå òóðáóþ÷û. Äçÿòëà¢ñêàÿ çÿìëÿ íàðàäç³ëà ÿå, ÿíà æ ³ ïðûíÿëà ÿå ïðàõ íà âå÷íû ñïà÷ûí.

Ïðà à¢òàðûòýò ÿå ãàâîðûöü ³ òîé ôàêò, øòî íà ðàçâ³òàíí³ ç êàâ³ëàíîé íÿáîæ÷ûöàé, ÿêîå àäáûâàëàñÿ ¢ äâàðû äîìà, ñàáðàë³ñÿ ðîäíûÿ ³ áë³çê³ÿ ëþäç³, ñóñåäç³, áûëûÿ êàëåã³-ïåíñ³ÿíåðû ³ ñ¸ííÿøí³ÿ íàñòà¢í³ê³ ÑØ ¹ 3, âûïóñêí³ê³ ðîçíûõ ãàäî¢, ó ÿê³õ ïàìåðëàÿ áûëà êëàñíûì ê³ðà¢í³êîì, àäíàêëàñí³ê³ äà÷ê³ ³ ñûíà, ³õ ñÿáðû, çíà¸ìûÿ, ñóïðàöî¢í³ê³ ïàïðà¢÷àé êàëîí³³, äçå ïðàöóå ñûí ³ øìàò ³íøûõ. Ìíîã³õ ÿ íå ïàçíà¢, áî áû¢ íà ³çàëÿöû³ ³ ïðûñóòí³÷à¢ íà öûðûìîí³³ ðàçâ³òàííÿ, ñåäçÿ÷û ¢ çà÷ûíåíàé ìàøûíå. Òàìó ³ íå ìîã ñêàçàöü "äçÿêóé" òûì, õòî ñàáðà¢ñÿ, çà ìàðàëüíóþ ³ ìàòýðûÿëüíóþ ïàäòðûìêó, çà ø÷ûðûÿ ñïà÷óâàíí³, âûêàçàíûÿ ìíå ³ ìà³ì ñÿìåéí³êàì ïðàç ãàçåòó "Ïåðàìîãà", ïðàç òýëåôîí, ïðàç ïàâåäàìëåíí³, à ïàçíåé ³ ïðû àñàá³ñòûõ ñóñòðý÷àõ.

Øàíî¢íûÿ äçÿòëà¢÷àíå, íàñòà¢í³ê³-ïåíñ³ÿíåðû, ïåäêàëåêòû¢ ÑØ ¹ 3, ë³öýÿ ÑØ ¹ 9, ïàïðà¢÷àé êàëîí³³ ¹ 26, ñóïðàöî¢í³ê³ äçÿòëà¢ñêàãà ã³ñòàðû÷íà-êðàÿçíà¢÷àãà ìóçåÿ, ñóñåäç³, ñÿáðû, çíà¸ìûÿ, ñÿñòðà Ìàðãàðûòà Ëàìàêà, ñâàòû Àëüøý¢ñê³ÿ ³ Ïàäâîéñê³ÿ, óñ³ì Âàì í³çê³ ïàêëîí, ñàðäý÷íû "Äçÿêóé". Íÿõàé òàêîå ãîðà ÿê ìàãà äàëåé àáûõîäç³öü Âàñ, Âàøûõ ðîäíûõ ³ áë³çê³õ.

² àïîøíÿå. Íàòàëëÿ Ãåîðã³å¢íà íå áûëà ø÷ûðàé ïðûõàäæàíêàé. Ó öàðêâó õàäç³ëà òîëüê³ íà âÿë³ê³ÿ ñâÿòû. Öàðêî¢íûÿ ïðîïàâåäç³ ñëóõàë³ ïðàç àä÷ûíåíàå àêíî ö³ ç áàëêîíà, áî íàøà êâàòýðà çíàõîäç³ööà ïðàç äàðîãó àä öàðêâû, àëå Áîãà òðûìàëà ¢ ñýðöû. Ìàë³ëàñÿ. Ñòàðàëàñÿ æûöü ïà á³áëåéñê³õ çàêîíàõ.

² íàñòàÿöåëü äçÿòëà¢ñêàãà õðàìà ³åðýé Àëÿêñåé Ñöÿïàíàâ³÷ àäïÿâà¢ ÿå çãîäíà ç óñ³ì³ êàíîíàì³, çà øòî ìû - ðîäíûÿ ³ áë³çê³ÿ íÿáîæ÷ûöû - âåëüì³ ¢äçÿ÷íûÿ ³ ìàåì âÿë³êóþ íàäçåþ, øòî íàøû ìàë³òâû äàïàìàãóöü âûçíà÷ûöü ìåñöà äëÿ äóøû ëþá³ìàé Íàòàëë³ ¢ ðàéñê³ì êóòî÷êó íà íÿá¸ñàõ. Äçÿâÿòàãà ñòóäçåíÿ áóäçå 40 äç¸í, ÿê ç çÿìíîãà æûööÿ àäûøëà ¢ âå÷íàñöü íàøà ëþá³ìàÿ æîíêà, ìàòóëÿ, áàáóëÿ, ñÿñòðà, ñâÿêðóõà. Ìû áóäçåì ïîìí³öü ÿå çà¢ñ¸äû.

Âàëåðûé Ïåòðûêåâ³÷,
старшыня Дзятлаўскай раённай арганізацыі ТБМ.

Ö³êàâàÿ êí³ãà

Ó ïàïóëÿðíûì âûäàâåöòâå "Ìåäûñîíò" ïàáà÷ûëà ñâåò êí³ãà Âàëåðûÿ Òóõòû "Ó áëÿñêó ³ öàí³ ñàëäàöê³õ êðûæî¢". Íàêëàä íàâóêîâà-ïàïóëÿðíàãà âûäàííÿ - 299 àñîáí³êà¢.

Ó êí³çå ðàñïàâÿäàåööà ïðà æûöö¸âû øëÿõ ëåïåëü÷àí³íà Äàì³í³êà Êàííîïê³ (1886-1975), óäçåëüí³êà Ïåðøàé ñóñâåòíàé âàéíû, ïî¢íàãà Ãåîðã³å¢ñêàãà êàâàëåðà. Íà ïàäñòàâå àðõ³¢íûõ êðûí³ö ³ êðàÿçíà¢÷ûõ äàñëåäàâàííÿ¢ äàþööà çâåñòê³ ïðà ¢çíàãàðîäæàíí³ ÿãî Ãåîðã³å¢ñê³ì³ êðûæàì³... Ïàäàþööà çâåñòê³ ïðà ³íøûõ ëåïåëü÷àí, óçíàãàðîäæàíûõ Ãåîðã³å¢ñê³ì³ êðûæàì³ ðîçíûõ ñòóïåíÿ¢ íà ôðàíòàõ òîé æàõë³âàé ³ ïàçàáûòàé âàéíû. Êí³ãà áàãàòà ³ëþñòðàâàíà ôîòàçäûìêàì³.

À¢òàð êí³ã³ ñïàäàð Âàëåðûé Òóõòà íàðàäç³¢ñÿ ¢ ã. Ëåïåëü (1976 ã.), êðàÿçíà¢åö. Ñêîí÷û¢ ã³ñòàðû÷íû ôàêóëüòýò Ìàã³ë¸¢ñêàãà äçÿðæà¢íàãà ¢í³âåðñ³òýòà ³ìÿ Àðêàäçÿ Êóëÿøîâà (2003 ã.). Íàñòà¢í³ê ã³ñòîðû³ ³ ãåàãðàô³³ Âåëå¢ø÷ûíñêàé áàçàâàé øêîëû Ëåïåëüñêàãà ðà¸íà (1996-2007), íàñòà¢í³ê ã³ñòîðû³ Ñëàáàäñêîé ñÿðýäíÿé øêîëû Ëåïåëüñêàãà ðà¸íà (ç 2007 ã.).

Ê³ðà¢í³ê êðàÿçíà¢÷àãà øêîëüíàãà ãóðòêà "Íàø÷àäê³". Äàñëåäóå ïîìí³ê³ àðõåàëîã³³ ³ ïàäçå³ Ïåðøàé ³ Äðóãîé ñóñâåòíûõ âîéíà¢ íà òýðûòîðû³ ðîäíàãà Ëåïåëüñêàãà ðà¸íà.

Çàéìàåööà çáîðàì ëåãåíä ³ ïàäàííÿ¢ óëþá¸íàé Ëåïåëüø÷ûíû. Ðàçâåäà¢ áîëüø çà 20 àðõåàëàã³÷íûõ ïîìí³êà¢ íà òýðûòîðû³ ðîäíàãà ðà¸íà, 8 ç ³õ óïåðøûíþ ¢âåäçåíû ¢ íàâóêîâû àáàðîò.

Ìàå áîëüø çà ñîòíþ àðòûêóëà¢ íà êðàÿçíà¢÷óþ òýìàòûêó. Ó ðà¸ííàé ãàçåöå "Ëåïåëüñê³ êðàé", àáëàñíûõ ³ ðýñïóáë³êàíñê³õ âûäàííÿõ. Ïåðàìîæöà ðýñïóáë³êàíñêàãà êîíêóðñó "Áåëàðóñê³ íàñòà¢í³ê ãîäà - 2008".

Êí³ãà "Ó áëÿñêó ³ öàí³ ñàëäàöê³õ êðûæî¢" ðàçë³÷àíà íà øûðîêàå êîëà ÷ûòà÷î¢ ³ ïàêóëü ÿø÷ý ¸ñöü ó ïðîäàæû ¢ ñòàë³÷íàé êðàìå "Àêàäýìêí³ãà".

Àëÿêñåé Øàëàõî¢ñê³,
гісторык культуры.

Êí³ãà ïðà Âà¢êàâûñê âûéøëà çäðóêó ¢ Ïîëüø÷û

Ó Ïîëüø÷û íàïÿðýäàäí³ Íîâàãà 2021 ãîäà ñâåò ïàáà÷ûëà ¢í³êàëüíàÿ êí³ãà-àëüáîì íà ïîëüñêàé ìîâå "Âà¢êàâûñê - ãîðàä òðîõ íàðîäà¢". À¢òàðû êí³ã³ Ì³êîëà Áûõà¢öà¢ ³ Ðýíàòà Ãà¢ðûë³ê-Êóêåë³íñêàÿ ç Ãäàíüñêà. Ì³êîëà Áûõà¢öà¢ æûâå ¢ Âà¢êàâûñêó, ¸í âÿäîìû íà Ãàðàäçåíø÷ûíå êðàÿçíà¢åö ³ ã³ñòîðûê, ÿê³ ¢ñ¸ ñâà¸ ñâÿäîìàå æûöö¸ äàñëåäóå Âà¢êàâûø÷ûíó. Ì³êîëà Áûõà¢öà¢ íàï³ñà¢ ³ âûäà¢ øìàò êí³ã íà ðàñåéñêàé ³ áåëàðóñêàé ìîâàõ ïðà ã³ñòîðûþ Âà¢êàâûñêàé çÿìë³. Ïðà ñóà¢òàðêó Ðýíàòó Ãà¢ðûë³ê-Êóêåë³íñêóþ Ì³êîëà Áûõà¢öà¢ ñêàçà¢ òàê:

- Õîöü Ðýíàòà Ãà¢ðûë³ê ³ íàðàäç³ëàñÿ ¢ Ïîëüø÷û, àëå äà÷óâàå âÿë³êóþ ñóâÿçü ç ðàäç³ìàé áàöüê³ ç â¸ñêàé Ö³ìàõ³, ñâàÿê³ ÿêîãà çàñòàë³ñÿ íà Âà¢êàâûø÷ûíå ³ æûâóöü äà ñ¸íÿøíÿãà ÷àñó. Ìíîãà ðàçî¢ Ðýíàòà íàâåäâàëà Âà¢êàâûñê. Ñóìåñíàÿ ïðàöà íàä êí³ãàé-àëüáîìàì ïðàöÿãâàëàñÿ áîëüø çà òðû ãàäû. Ó àëüáîìå çìåø÷àíû ÿê âÿäîìûÿ ôîòàçäûìê³, òàê ³ øìàò íåâÿäîìûõ ç ã³ñòîðû³ Âà¢êàâûñêà. Êí³ãó ïàêóëü øòî íàáûöü ó Áåëàðóñ³ íåìàã÷ûìà. Êàë³ àòðûìàþ íåêàëüê³ àñîáí³êà¢, òî âûøëþ ¢ Íàöûÿíàëüíóþ á³áë³ÿòýêó ¢ Ìåíñê ³ ïàäàðóþ á³áë³ÿòýöû Âà¢êàâûñêàãà ïåäàãàã³÷íàãà êàëåäæà, äçå çíàõîäçÿööà ¢ñå ìàå êí³ã³.

Êí³ãà àòðûìàëàñÿ ñàïðà¢äû ¢í³êàëüíàé. Ãýòà ³ëþñòðàâàíàÿ ã³ñòàðû÷íàÿ àïîâåñöü ïðà æûöö¸ áåëàðóñà¢, ïàëÿêà¢ ³ ÿ¢ðýÿ¢ ó Âà¢êàâûñêó äà 1939 ãîäà.

Ðýíàòà Ãà¢ðûë³ê ó ïðàäìîâå äà êí³ã³ ø÷ûðà íàï³ñàëà ïðà êðàÿçíà¢÷óþ ñïðàâó Ì³êîëû Áûõà¢öàâà, ÿê³ âåëüì³ øìàò çðàá³¢ äëÿ ã³ñòîðû³ Âà¢êàâûñêàãà êðàþ. ² ïðàöà ÿãî ÿø÷ý ïà-ñàïðà¢äíàìó íå àöýíåíàÿ. Äàëåé à¢òàðêà àäçíà÷ûëà, øòî *"сапраўдная катастрофа Ваўкавышчыны адбылася з пачаткам Другой сусветнай вайны. Няма доступу да дадзеных, якія паказалі б, колькі жыхароў Ваўкавыска і Ваўкавыскага павета былі знішчаны трыма дэпартацыямі ў Сібір. Няма яшчэ даследаванняў і дадзеных, колькі людзей выехала ў Польшчу з Ваўкавышчыны ў 1945-1958 гадах. Вядома толькі, што за перыяд 1946-1951 гг. з Ваўкавыска выехалі ў Польшчу 378 сем'яў, а ў 1945-1947 гадах з Ваўкавыскага павета пераехалі ў Польшчу 1907 чалавек".*

Ñÿðãåé ×ûãðûí,
Беларускае Радыё Рацыя.

Ã³ñòîðûÿ Ìàã³ë¸¢ø÷ûíû

Áàëîíà¢êà. Ñòàðàæûòíàÿ â¸ñêà ¢ Áûõà¢ñê³ì ðà¸íå

×àñòêà 2

(Пачатак у нумары 48 ад 2 снежня 2020 г.)

Ïðàöÿã ã³ñòîðû³ íåâÿë³÷êàé â¸ñê³ Áàëîíà¢êà íà øëÿõó Ìàã³ë¸¢-Áàáðóéñê íåäàë¸êà àä ×à÷ýâ³÷à¢

Àäàì Ñòðûæàê, ÿê àäç³íû Ñûìîíà¢ ñûí, àòðûìà¢ ó ñïàä÷ûíó âÿë³çíóþ ìà¸ìàñöü: ïàä 60 äçåñÿö³í òîëüê³ íàäçåëüíàé çÿìë³ (ïðà¢äà, áîëüøàÿ ÷àñòêà áûëà ïàä ëåñàì), âÿë³çíóþ õàòó, ÿêóþ ïàçíåé ïåðàáóäàâà¢ íà ñâîé ìàíåð ïàä ïÿö³ñöåí, áûäëà, ï÷îëû… Áû¢ ¸í, ÿê êàæóöü, ëåäçü íå ïðà êîæíàãà çàìîæíàãà ãàñïàäàðà, äàâîë³ ñêâàïíû, äçÿöåé òðûìà¢ ó ÷îðíûì öåëå, áàäàé íå ñòàñàâà¢ñÿ ç ñóñåäçÿì³, àëå, ÿê óæî ï³ñàëàñÿ âûøýé, áûëî íà òîå ³ òëóìà÷ýííå: ¸í àæàí³¢ñÿ ç áàãàòàé áûõà¢êàé Âàðêàé Áóñëîâàé, ÿêàÿ ïðûíåñëà ¢ ñÿì'þ ñâîåàñàáë³âû ïðàêë¸í - ãåí ïñ³õ³÷íàãà çàõâîðâàííÿ, ÿêîå ïðàÿâ³ëàñÿ íà íåêàòîðûõ äçåöÿõ ³ ïàçíåéøûõ íàù÷àäêàõ.

Óñÿãî Ñòðûæà÷ûõ íàðàäç³ëà Àäàìó 7 ñûíî¢ ³ 6 äà÷îê. Òðîå ç ³õ ïàìåðë³ íåìà¢ëÿòàì³. ßø÷ý òðà³õ êðàíóëà øûçàôðýí³ÿ: Ëóê³ð'ÿ, ÿê êàçàë³, "áûëà äóðíàÿ", "áðûíäàëà òóäû-ñþäû", "ãàâàðûëà àáû-øòî". Áûâàëà, óæî ïàñëÿ ðàñêóëà÷âàííÿ, êàë³ ÿå, ÿê õâîðóþ ³ áåçìà¸ìàñíóþ, ïàê³íóë³ æûöü ó àäíûì ç ïàêîé÷ûêà¢ áàöüêà¢ñêàé õàòû, ïàêóëü íå çäàë³ ¢ ëÿêàðíþ, ¢ ñëàâóòû ìàã³ë¸¢ñê³ Ïÿ÷ýðñê, ÿíà çàáÿãàëà äà ìà¸é ïðàáàáû Íàñòàñ³ (øòî áûëà ¸é òðàþðàäíàé ñÿñòðóõàé, óíó÷êàé áåäíàãà ðýêðóòà Àìáðîæà), ñòàíàâ³ëàñÿ ïðû ïå÷û ³ íÿñïûííà ïà¢òàðàëà: "×û÷ý¢êà-òû! À ìàÿ ìàìêà-ç Áûõàâà, îãî!" (÷û÷ý¢öû - æûõàðû ñóñåäí³õ ×à÷ýâ³÷), à ïàñëÿ õóòêà íåêóäû çáÿãàëà.

Òóò òðýáà òðîõ³ ïàòëóìà÷ûöü. Áàëîíà¢öû àõâîòíà ë³÷ûë³ñÿ ¢ íàâàêîëë³ íåëþäç³ìû³ (³õ çâàë³ "âà¢ê³ áàëîíà¢ñê³ÿ"), à ¢ âûïàäêó ×à÷ýâ³÷ ó ñòàñóíêàõ äàäà¢àëàñÿ ³ ñàöûÿëüíû ôàêòàð - ïàõîäæàííå ñÿëÿí. ×û÷à¢ëÿíå áûë³ ïàíñê³ì³, ìåë³ ìåíøûÿ íàäçåëû çÿìë³, à áàëîíà¢öû æ - êàç¸ííûì³, áûë³ áîëüø óçá³òûì³ íà ãðîøû, ÷û÷ý¢öû íÿðýäêà ïàðàáêàâàë³ ¢ Áàëîíà¢öû. Òàìó ³ äàíîñ³íû ì³æ æûõàðàì³ ñóñåäí³õ (4 êì) â¸ñàê áûë³, ìÿêêà êàæó÷û, äûñòàíöûÿâàíûì³, à ì³æàñàáîâûÿ ñòàñóíê³ - ì³í³ìàëüíûì³. Àäñþëü ³ çãàäàíàå âûøýé ïàãàðäë³âàå "×û÷ý¢êà - òû!" ×û÷à¢ëÿíå òàêñàìà íå çàñòàâàë³ñÿ ¢ êðû¢äçå: ïà àíàëîã³³ ç ñàïðà¢äíûì³ âàêîë³÷íûì³ øëÿõö³öàì³ ç ñóñåäíÿé Êàðî¢÷ûí³ ÿíû ë³÷ûë³ áàëîíà¢öà¢ ïàäïàíêàì³ ³ êï³ë³ ç ³õ ïàáÿäíÿöêó òðàïíà: "Ö³ ñâ³íí³ åë³, ö³ áàëîíà¢ñêàÿ/êàðà¢÷àíñêàÿ øëÿõòà ÷àé ï³ëà", íàìÿêàþ÷û íà â³äàâî÷íóþ íåàäïàâåäíàñöü ì³æ ìà¸ìàñíûì óçðî¢íåì ³ ïàíñê³ì³ çâû÷êàì³.

Âåðíåìñÿ äà äçÿöåé Àäàìà Ñòðûæý¢ñêàãà. Çãàäàíóþ Ëóê³ð'þ ¢ 1935 ãîäçå çíàéøë³ ì¸ðòâàé: ÿíà í³áûòà âûïàäêîâà ñê³íóëàñÿ ç ïå÷û ³ çàäóøûëàñÿ ¢ í³òàõ ó êðîñíàõ. Àäàìà¢ ñûí Êë³ì òàêñàìà ïàêóòàâà¢ àä ïñ³õ³÷íàé õâàðîáû ³ çàñ³ë³¢ñÿ ¢ òîé ñàìàé Ïÿ÷ýðñêàé áàëüí³öû ÿø÷ý äà ðýâàëþöû³, ó 1916 ãîäçå, ìàþ÷û 24 ãàäû. Ç ìàëîäøûì Ñ³äàðàì âûéøëà òðîõ³ ³íàêø. Ó ñÿðýäç³íå 1920-ûõ, íÿãëåäçÿ÷û íà òîå, øòî ñòàðýéøû Àäàìà¢ ñûí Ëÿâîí àääçÿë³¢ñÿ, áîëüøóþ ÷àñòêó çÿìë³ äçÿðæàâà ¢ Ñòðûæàêî¢ ýêñïðàïðûÿâàëà. Ñ³äàð ïàñëÿ ñìåðö³ áàöüê³ çàñòà¢ñÿ æûöü ó áàöüêàâàé ïàëîâå ç ìàö³ ³ ñÿñòðîé Ëóê³ð'ÿé. Ó 1928 ãîäçå, ìàþ÷û 25 ãîä, ¸í àæàí³¢ñÿ ç Íàòàëëÿé Ëåñí³êî¢ñêàé ç ïàñ¸ëêà Íàâóìÿòû íàñóïðàöü â¸ñê³ Êàðîòê³ÿ. Ó òîé ÷àñ ñàâåöêàå ãðàìàäçÿíñêàå ïðàâà áûëî âåëüì³ ë³áåðàëüíûì: ïðû àäñóòíàñö³ äçÿöåé ðàçâîä ÇÀÃÑ-û äàâàë³ àäðàçó æ ïà ïåðøûì ïàòðàáàâàíí³ àäíàãî ç ñóæýíöà¢. Òàê ñòàëàñÿ ³ òóò: Íàòàëëÿ, ïðàðàá³¢øû ëåòà íà ìóæàâàé ãàñïàäàðöû, àä÷óëà, øòî ç Ñ³äàðàì íåøòà íå òîå, äûé ðàá³öü ó ³õ áûëî ïðûíÿòà àä ñâ³òàíêó äà ïîçíÿãà âå÷àðà, áî ïàðàáêà¢ íàéìàöü áûëî çàáàðîíåíà, ³ òàìó ¢æî ïðàç òðû ìåñÿöû ÿíà ðàçâÿëàñÿ ³ âÿðíóëàñÿ æûöü äà ñâà³õ áàöüêî¢. Ñ³äàð, ÿêîãà íå¢çàáàâå, ÿê êóëàêà, ïàçáàâ³ë³ âûáàð÷ûõ ïðàâî¢, äóæà ïåðàæûâà¢ íå òîëüê³ ç-çà ñûõîäó Íàòàëë³ ÿê òàêîãà, àëå ³ ç-çà òàãî, øòî ÿíà ïàäàëà ¢ ñóä íà âûäçÿëåííå ¸é ÷àñòê³ ìóæàâàé ìà¸ìàñö³, ÿê áûëîé æîíöû. Ó êàíöû ëþòàãà ÿíû íåéê âÿ÷ýðàë³ ç ìàö³, Âàðêàé ³ ãàìàí³ë³ ìåíàâ³òà ïðà ãýòà: Ñ³äàð äàêàçâà¢, øòî ñóä àääàñöü Íàòàëë³ çàïàòðàáàâàíóþ ¸þ ÷àñòêó ãàñïàäàðê³ ³ çÿìë³, ïàæûëàÿ æ, 70-ãàäîâàÿ ìàö³ ¢ïàðòà äàâîäç³ëà ÿìó, øòî çàêîí òàêîãà äàïóñö³öü íå ìîæà. Ðàçìîâà ïåðàðàñëà ¢ ñïðý÷êó. Ó ïÿ¢íû ìîìàíò ðàç'þøàíû Ñ³äàð âûñêà÷û¢ ç-çà ñòàëà, çíàéøî¢ ñÿêåðó, ñõàï³¢ ìàòêó çà âàëàñû, äàöÿãíó¢ ÿå äà ïàðîãà ³ íà ³ì àäñåê ¸é ãàëàâó. Ïàñëÿ - ç ñÿêåðàé ó àäíîé ðóöý ³ ãàëàâîé ñâà¸é àõâÿðû ¢ äðóãîé - ¸í ïà÷à¢ áåãàöü ïà Áàëîíà¢öû ³ õààòû÷íà ëàì³ööà ¢ äâàðû, ñåê÷û âàðîòû, äçâåðû. Â¸ñêà ìàëåí÷êàÿ: æóäàñíàÿ âåñòêà ðàçëÿöåëàñÿ ³ìãíåííà, ñïóæàíûÿ ëþäç³ ïàçàìûêàë³ñÿ ¢ õàòàõ. Ñàáðàëàñÿ êóïêà ìóæ÷ûí, ÿíû ¢çÿë³ ñòðýëüáû, æýðäçå ³ ïàáåãë³ ñóïàêîéâàöü ìàö³çàáîéöó. Äî¢ãà ãýòàãà íå ¢äàâàëàñÿ çðàá³öü, Ñ³äàð íåìà êðû÷à¢, ïàãðàæà¢ ñÿêåðàé. Ó ðýøöå ðýøò, àäç³í ç ìóæ÷ûí çäîëå¢ óäàðûöü ÿãî äà¢ãîé æàðäç³íîé, çá³¢ ç íîã. Ìóæ÷ûíû ïàäáåãë³, ñêðóö³ë³ ÿãî… Ñ³äàð ïàì¸ð ïðàç íåêàëüê³ ãîä ó òîé ñàìàé ëÿêàðí³ ¢ Ïÿ÷ýðñêó.

Äâà ñûíû Àäàìà çàã³íóë³ íà âàéíå: ²âàí, ÿø÷ý íå æàíàòû, áû¢ çàá³òû ¢ ÿïîíñêóþ, ²ëëÿ - ó ³ìïåðûÿë³ñòû÷íóþ. Ó ²ëë³ çàñòàë³ñÿ æîíêà äû 3 ìàëûÿ ñûíû, ÿíû íå ïàäïàë³ ïàä ðàñêóëà÷âàííå, àëå ñòàðýéøû Ñàøêà, óñ¸ æ, òðàï³¢ ïàä æîðíû ñòàë³íñêàãà ìàëîõà. Ó êàíöû 1930-ûõ, ðûõòóþ÷ûñÿ äà íåì³íó÷àé âàéíû, ó Áûõàâå ïà÷àë³ áóäàâàöü ñëûííû âàéñêîâû àýðàäðîì, íå ñòàâàëà ðàáîòí³êà¢, òî ³õ ïà ðàçíàðàäöû íàá³ðàë³ ñÿðîä êàëãàñí³êà¢. Ç Áàëîíà¢ê³ ¢ 1938 ãîäçå ïàåõàë³ òóäû ïðàöàâàöü øâàãðû Õâåäçüêà Ìàðêî¢ñê³ ³ Ñàøêà Ñòðûæý¢ñê³. Àäðàá³¢øû ñâà¸, ÿíû âÿðíóë³ñÿ ¢ ðîäíóþ Áàëîíà¢êó. ² íå ïðîñòà âÿðíóë³ñÿ, à ç ôîðñàì: íà… "ë³ñàïåäàõ", øòî áûë³ íàçâû÷àéíàé ðàñêîøàé ó íàøûõ ìÿñö³íàõ. Ñòàðøûíÿ Õâåäçüêà ³ Ñàøêà çàõàäç³ë³ ïà â¸ñöû, ÿê êàæóöü, ãàíàðë³âà, à ïðû ãýòûì ³ ïðûãàâîðâàë³ ïðà ñâàþ ïðàöó íà "áóðæóéñêóþ" ÿêàñöü, ÿê ÿíû ëàìàë³ ÿå, "óáóðêà" êàâàë³ ÿå... Ïðàç íåêàëüê³ ÷àñ ïàñëÿ âÿðòàííÿ ç àýðàäðîìà àáîäâóõ àðûøòàâàë³ ³ ¢ ëþòûì 1938 ãîäçå ðàññòðàëÿë³ â Ìàã³ë¸âå ïà ðàøýíí³ "òðîéê³". Ðýàá³ë³òàâàíû ÿíû áûë³ ¢ 1958 ã.

Ó êàíöû 1950-ûõ àäçåëà ïàïàäçåëà áûë³ ¸é ³ ïàïàòàë³ ¢ ñòàë³íñê³ÿ ñòýïû, à ñòàðýéøûÿ ³ ïàçíåé ïðàöàâàë³ ¢ êàëãàñå. ²íøûÿ ñûíû çàñòàë³ñÿ æûöü ó Áàëîíà¢öû ³ ïàìåðë³ ¢ ñòàëàñö³. ²ì ïàñëÿ ³ äàãëÿäàë³ ìîãë³ ìàöåðû íàéìàëîäøàãà ç ³õ, ³ ÿíû çàñòàë³ñÿ ¢ â¸ñöû äàæûâàöü ñâîé âåê ñÿðîä ðîäíûõ ïðûñàäç³áíûõ ìÿñö³í. ²ì ïàì³íàëüíûõ ïðàöÿ¢ íåìà…

ßø÷ý àäç³í ñûí - Àíäðýé, àäáàÿâà¢øû íà ôðàíòàõ ³ìïåðûÿë³ñòû÷íàé ³ ãðàìàäçÿíñêàé, ó 1922 ïàñòóï³¢ íà ìàòýìàòû÷íû ôàêóëüòýò Ïåòðàãðàäñêàãà ¢í³âåðñ³òýòà, ñêîí÷û¢øû ÿãî, ç'åõà¢ ïðàöàâàöü íàñòà¢í³êàì ó Êàçàõñòàí, êàá íå ìåöü ïðàáëåì ç òûì, øòî ¸í ç'ÿ¢ëÿåööà âûõàäöàì ç êóëàöêàé ñÿì'³. Òàì ¸í ³ ïàì¸ð íà ñòàðîöå.

Çàñòà¢ñÿ Ëÿâîí, ÿêîìó, ïàñëÿ ñìåðöÿ¢, ã³áåë³ ö³ àä'åçäó áðàòî¢, ôàêòû÷íà çàñòàëàñÿ ¢ñÿ áàöüêî¢ñêàÿ ìà¸ìàñöü, õîöü ³ ïàêóöàíàÿ ñàâåöêàé óëàäàé ó 1920-ûõ ãã. Ó 1928 ãîäçå ¸í, ÿê êóëàê, áû¢ ïàçáà¢ëåíû âûáàð÷ûõ ïðàâî¢, à ¢ 1930 ã. ¸í, æîíêà ³ ÷àöâ¸ðà ìàëûõ äçÿöåé áûë³ ñàñëàíû íà Óðàë. Ïðàç ïÿ¢íû ÷àñ, íå äàáû¢øû ññûëêó äà êàíöà, ÿíû ö³õàì âÿðíóë³ñÿ íà Ðàäç³ìó, ïàñÿë³ë³ñÿ âà ¢ëàñíàé ëàçí³, áî ¢ ñêàíô³ñêàâàíàé íà êàðûñöü êàëãàñà âÿë³çíàé áàöüêà¢ñêàé õàöå ðàçìÿñö³ë³ñÿ øêîëà, äç³öÿ÷û ñàäîê ³ êàëãàñíàÿ êàíòîðà. Ëÿâîí óïîòàé óëàäêà¢ñÿ ïðàöàâàöü íà ñìàëàêóðíû çàâîä ó Ãàìàðíþ (çà 20 êì), í³õòî í³êîãà ïÿ¢íû ÷àñ íå çàäàâà¢, àæ ïàêóëü - äçåñüö³ ¢ äðóãîé ïàëîâå 1930-ûõ - ïà ÿãî íå ïðûåõàë³ ïà¢òîðíà. Áîëüø Ëÿâîí íà Ðàäç³ìó íå âÿðíó¢ñÿ…

Æîðíû íà ìàã³ëå

Áàëîíà¢êà ñ¸ííÿ

ßø÷ý íåéê³ ÷àñ ïàñëÿ àïîøíÿé âàéíû íà âûñîêàé ÷àñòöû áàëîíà¢ñê³õ ìîã³ëàê ñòàÿë³ íåêàëüê³ íåâÿë³÷ê³õ ðóáëåíûõ öýðêàâàê, ÿê³ÿ áàëîíà¢öû àçäàáëÿë³ íà Ðàäà¢í³öó, Òðîéöó ³ ³íøûÿ ïàì³íàëüíûÿ äí³. Ïàñëÿ àäç³í íåõàðîøû æûõàð Áàëîíà¢ê³ ïàñåê ³õ, êàá ãíàöü ñìàëó, áî ñêëàäçåíûÿ ÿíû áûë³ ç ÿêàñíàãà ñìàëÿêó. Óíóòðû òûõ öýðêàâàê ñòàÿë³ æîðíû: ³õ ó íàøûõ êðàÿõ óêîïâàë³ - íàïàëîâó ¢ çÿìë³ - íàä ìàã³ëàì³ ìåðöà¢. Æîðíû òûÿ âûê³íóë³ äàëåé, àëå âûñ³ëêàì³ íåàáûÿêàâûõ ëþäçåé ³õ óäàëîñÿ âûöÿãíóöü ñà ñìåööÿ, à÷ûñö³öü. Óñÿãî çàõàâàëàñÿ 6 öýëûõ ö³ ôðàãìåíòàâàíûõ ìëûíàðñê³õ íàäìàã³ëüÿ¢: íà àäíûì ç æîðíà¢ ïàçíà÷àíû ãîä - "1787", à òàêñàìà ïðûâåäçåíà äàâîë³ âÿë³êàÿ, àëå, íà æàëü, íå÷ûòýëüíàÿ ýï³òàô³ÿ. ßø÷ý íà äâóõ ãàäû ïàçíà÷àíûÿ: "1809" ³ "1817". Íà ¢ñ³õ - òûïîâûÿ ¢í³ÿöê³ÿ êðûæû ³ àáðýâ³ÿòóðû "²Ñ ÕÑ". Íÿìà àí³ÿêàãà ñóìíåâó, øòî áàëüøûíÿ ãýòûõ æîðíà¢ ç'ÿ¢ëÿëàñÿ ïîìí³êàì³ íàä ìàã³ëàì³ ïðààñòà¢í³êî¢ äûíàñòû³ áàëîíà¢ñê³õ ìåëüí³êà¢ - Ñòðûæàêî¢, Ñòðûæý¢ñê³õ.

(Працяг будзе.)

Àíàòîëü Ïðàñàëîâ³÷,
Магілёў.

Ðýäàêòàð Ñòàí³ñëà¢ Âàöëà¢÷ Ñóäí³ê

Çàñíàâàëüí³ê: ÒÁÌ ³ìÿ Ôðàíö³øêà Ñêàðûíû.

Ïàñâåä÷àííå àá ðýã³ñòðàöû³ ¹ 908 àä 18 ñíåæíÿ 2009 ã. âûäàäçåíà Ì³í³ñòýðñòâàì ³íôàðìàöû³ Ðýñïóáë³ê³ Áåëàðóñü.

Àäðàñ ðýäàêöû³: 231293, Ë³äñê³ ð-í, â. Äàë³íà.

Àäðàñ äëÿ ïàøòîâûõ àäïðà¢ëåííÿ¢: 231282, ã. Ë³äà-2, ï/ñ 7.

Å-mail: naszaslowa@tut.by

Ðýäàêöûéíàÿ êàëåã³ÿ:

Ýäóàðä Àêóë³í, Àëåíà Àí³ñ³ì, Àëåñÿ À¢ëàñåâ³÷, Þðàñü Áàáê³÷, Ìàðûÿ Áàðàâ³ê, Àëÿêñåé Êàðïåíêà, Ýëà Îë³íà, ²ãàð Ïðàêàïîâ³÷, Àëÿêñåé Ïÿòêåâ³÷, Ñòàí³ñëà¢ Ñóäí³ê, Ëþäâ³êà Òà¢ãåíü, Àëåã Òðóñà¢, Äçÿí³ñ Òóøûíñê³, Àëÿêñåé Øàëàõî¢ñê³.

http://nslowa.by/
http://pawet.net/ http://kamunikat.org/
http://tbm-mova.by/ http://belkiosk.by/

À¢òàðû öàëêàì àäêàçíûÿ çà ïàäáîð ³ äàêëàäíàñöü ïðûâåäçåíûõ ³íôàðìàöû³. Ðýäàêöûÿ ðóêàï³ñû íå âÿðòàå.

Ãàçåòà íàäðóêàâàíà ¢ Ë³äñêàé äðóêàðí³.
231300, ã. Ë³äà, âóë. Ëåí³íñêàÿ, 23.
Âûäàâåö: Óñòàíîâà ³íôàðìàöû³ "Âûäàâåöê³ äîì ÒÁÌ".
Ãàçåòà ïàäï³ñàíà äà äðóêó 4.1.2021 ã. ó 17.00. Çàìîâà ¹ 5.
Àá'¸ì 2 äðóêàâàíûÿ àðêóøû. Íàêëàä 1200 àñîáí³êà¢.
Ïàäï³ñíû ³íäýêñ: 63865.
Êîøò ïàäï³ñê³: 1 ìåñ.- 2,65 ðóá., 3 ìåñ.- 7,95 ðóá.
Êîøò ó ðîçí³öó: ïà äàìî¢ëåíàñö³.